

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI
FAKULTA TĚLESNÉ KULTURY

VÝVOJ ODDÍLŮ SOKOLSKÉ VŠESTRANNOSTI T. J. SOKOL PARDUBICE 1 OD
ROKU 1863 DO SOUČASNOSTI

Diplomová práce
(bakalářská)

Autor práce: Bc. Hana Klimplová

Vedoucí práce: Doc. PhDr. Dušan Tomajko, CSc.

Olomouc 2013

Jméno a příjmení autora: Hana Klímplová

Název závěrečné práce: Vývoj oddílů sokolské všestrannosti T. J. Sokol Pardubice 1 od roku 1863 do současnosti

Pracoviště: UP Olomouc, Fakulta tělesné kultury, Katedra sportu

Vedoucí práce: Doc. PhDr. Dušan Tomajko, CSc.

Rok obhajoby: 2013

Abstrakt: Má bakalářská práce se zabývá vývojem oddílů sokolské všestrannosti Tělocvičné jednoty Sokol Pardubice 1 od počátku existence pardubického Sokola do roku 2012. Vzhledem k významu jubilejního roku 2013, kdy Sokol Pardubice 1 oslaví 150 let od založení, zahrnuji do práce i první polovinu roku 2013 a stěžejní plány pro zbývající část roku 2013. Prvotním cílem mé bakalářské práce je usnadnit a zkvalitnit přípravu nových cvičitelů všestrannosti na závěrečné zkoušky a to cestou zpracování přehledného, uceleného souboru, který by obsahoval nejdůležitější informace o oddílu všestrannosti Tělocvičné jednoty Sokol Pardubice 1. Práce osvětluje strukturu organizace ČOS, zobrazuje historický vývoj sokolské všestrannosti v rámci T. J. Sokol Pardubice 1 a přibližuje historii Sokola, která k oddílům všestrannosti neodmyslitelně patří.

Klíčová slova: oddíl všestrannosti, Tělocvičná jednotka Sokol Pardubice 1, Česká obec sokolská, náčelník, starosta, Sokolská župa Východočeská - Pippichova

Souhlasím s půjčováním závěrečné písemné práce v rámci knihovních služeb.

Autor's first name and surname: Hana Klímplová

Title of the thesis: Development of divisions Sokol versatility TJ Sokol Pardubice 1 from 1863 to the present

Department: UP Olomouc, Faculty of PE, Department of Sport

Supervisor: Doc. PhDr. Dušan Tomajko, CSc.

The year of presentation: 2013

Abstract: This thesis deals with the development of Sokol versatility divisions of Gymnastic union Sokol Pardubice 1 from the beginning of Sokol Pardubice to the year 2012. In 2013, Sokol Pardubice 1 celebrates 150 years since the foundation. Given the importance of this year, the thesis also focuses on the first half of the 2013 and main aims of the rest of the year. The main aim of my thesis is to facilitate and improve the training of new versatility instructors for the final examinations. I would like to create lucid, coherent set that would contain important information about the versatility division of Gymnastic union Sokol Pardubice 1. The paper explains the structure of the organization COS, shows the historical development of the versatility within the TJ Sokol Pardubice 1 and history of Sokol, which belongs to the versatility division inherently.

Keywords: versatility division, Gymnastic union Sokol Pardubice 1, Czech Sokol Organization, chief, mayor, Sokol region Východočeská - Píppichova

I agree the thesis paper to be lent within the library service.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem zadanou bakalářskou práci vypracovala samostatně pod vedením Doc. PhDr. Dušana Tomajka, CSc. a použila jsem pouze literární zdroje uvedené v práci v referenčním seznamu.

V Olomouci dne 27. června 2013

podpis

Poděkování

Děkuji panu Doc. PhDr. Dušanu Tomajkovi, CSc. za jeho pomoc a odborné vedení při vypracování mé bakalářské práce.

Ráda bych také touto cestou poděkovala Vendulce Jozifové a Ing. Radomilu Adámkovi za poskytnutí materiálů z archivu TJ Sokol Pardubice 1.

Obsah

OBSAH	1
ÚVOD	3
1. ÚVOD DO PROBLEMATIKY – STRUČNÁ HISTORIE A ORGANIZACE SOKOLA	5
1.1 NÁSTIN HISTORIE SOKOLA A VZNIK ČESKÉ OBCE SOKOLSKÉ (ČOS)	5
1.1.1 <i>Založení Sokola</i>	5
1.1.2 <i>Sokol v prvních letech existence</i>	6
1.1.3 <i>Významné mezníky od počátku Sokola do roku 1914</i>	6
1.1.4 <i>Období 1. světové války</i>	8
1.1.5 <i>Období první republiky</i>	9
1.1.6 <i>Působení Sokola v období před a během 2. světové války</i>	10
1.1.7 <i>Vývoj Sokola po válce</i>	11
1.1.8 <i>Léta totality 1948 - 1989</i>	12
1.1.9 <i>Obnova po roce 1989</i>	13
1.2 ORGANIZACE ČESKÉ OBCE SOKOLSKÉ (ČOS).....	14
2. CÍL PRÁCE	14
3. METODY PRÁCE	15
4. T. J. SOKOL PARDUBICE 1	17
4.1 CHARAKTERISTIKA A STRUKTURA T. J. SOKOL PARDUBICE 1	17
4.1.1 <i>Sokolská župa Východočeská - Pippichova</i>	17
4.1.2 <i>Nástin historie T. J. Sokol Pardubice 1</i>	20
4.2 ODDÍLY VŠESTRANNOSTI.....	20
4.2.1 <i>Úvod do programu sokolské všestrannosti</i>	21
4.3 ODDÍL VŠESTRANNOSTI U T. J. SOKOL PARDUBICE 1	22
5. VÝVOJ ODDÍLŮ SOKOLSKÉ VŠESTRANNOSTI T. J. SOKOL PARDUBICE 1	23
5.1 DĚJINY T. J. SOKOL PARDUBICE 1 OD ROKU 1863 DO ROKU 2012	23
5.1.1 <i>Vznik a počátky Sokola v Pardubicích</i>	23
5.1.2 <i>Pardubická jednota v 70. letech 19. století</i>	24
5.1.3 <i>Činnost jednoty v letech 80. a 90. 19. století</i>	25
5.1.4 <i>Život jednoty na přelomu 19. a 20. století</i>	26
5.1.5 <i>Jednota v předválečných letech a její činnost během 1. světové války</i>	26
5.1.6 <i>Život jednoty v meziválečném období</i>	28
5.1.7 <i>Jednota v době 2. světové války</i>	31
5.1.8 <i>Poslední tři roky Sokola (1945 - 1948)</i>	32
5.1.9 <i>Jednota v letech totality (1948 - 1989)</i>	33
5.1.10 <i>Vývoj oddílů všestrannosti po roce 1990</i>	34
5.2 VÝVOJ ČLENSKÉ ZÁKLADNY V ČÍSLECH	36
6. AKCE, PLÁNY A PROJEKTY T. J. SOKOL PARDUBICE 1 V ROCE 2013	37
6.1 KULTURNÍ A SPORTOVNÍ AKCE T. J. SOKOL PARDUBICE 1	37
6.2 PLÁNY A PROJEKTY	38

7. ZÁVĚR	39
SOUHRN	41
SUMMARY	42
REFERENČNÍ SEZNAM	43
SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK	45
SEZNAM PŘÍLOH.....	46

Úvod

Význam Sokola a jeho úctyhodná historie je omývána v nejedné učebnici, na školních besedách, ve výročních novinových člancích. V kdejaké historické knize se můžete dozvědět o jeho důležitosti, co by „národního vojska“, o Sokolu jakožto vzoru demokracie a příkladu vlastenectví, o Sokolu, který za času své slávy byl milionovou organizací, o Sokolu, zakladateli tělovýchovy u nás, o propagátoru myšlenky všestrannosti, o jejímž významu nepochybuje žádný z trenérů. Co tohle vše ale znamená pro hybnou sílu moderní doby, pro mládež a produktivní generaci, která žije současností a minulost je pro ni důležitá pouze ve škole?

Co se nepodařilo rakousko-uherské monarchii, ani německému fašismu, to se podařilo komunistům po vítězném únoru. Během několika let Sokol zlikvidovali a jeho funkce a myšlenka se ztrácela rok za rokem z povědomí veřejnosti. I přes velké snahy dnešních Sokolů zůstává sokolská myšlenka mladší části národa téměř neznámá. Většina veřejnosti navíc zastává ohledně Sokola dost zpátečnické až lživé názory. Neuvědomují si, že Sokol neustrnul v roce 1948, ale v roce 1990 navázal na okleštěnou činnost oddílů. V dnešní době má Sokol zázemí srovnatelné se zázemím republikových sportovních klubů. Disponuje vysokou úrovní cvičitelů a sportovišť, nesporná je i kvalita náradí a náčiní. V posledních letech se Vzdělávací odbor Sokola stará o zviditelnění i na poli společenského dění pořádáním divadel, šibřinek a jiných kulturních akcí. Přesto největším současným úkolem pro Sokol zůstává změnit mínění společnosti a dokázat, že Sokol není záležitostí pouze historických knížek.

My, cvičitelé, trenéři, jsme si však vědomi, že dnešní složitá doba přináší spoustu překážek nejen pro rozvoj Sokola, ale obecně pro fungování všech sportovních organizací. Moderní doba „pokroku“ a IT technologií, kdy trendem je honba za majetkem, způsobuje maximální pracovní vytížení a nedostatek volného času. Žijeme v době, kdy vzkvétá anonymita a kdy osobní kontakt začíná být luxusem. V době, ve které největším zážitkem dětí je „game over“ a fyzická kondice patří do slovníku pouze vrcholovým sportovcům. Pokud chceme situaci ovlivnit, je třeba využít veškeré možnosti, jak oslovit mladou generaci, jak na ni zapůsobit a vštípit do povědomí potřebné hodnoty. Pro Sokol se jedná o základní hodnoty kalokagathie, myšlenky všestranně rozvinutého člověka aneb „ve zdravém těle zdraví duch“.

Jedním z hlavních úkolů Tělocvičné jednoty Sokol Pardubice 1 je pravidelně v intervalu rok a půl až dva roky organizovat župní školení nových cvičitelů všestrannosti. Jedná se o cvičitele nejnižších tříd, třetí a čtvrté. Cvičitelé třetích tříd mají oprávnění samostatně vést u jednot cvičení v oddílech všestrannosti a pořádat veškeré akce, které ke všestrannosti patří. Čtvrtá třída, neboli „pomahatel“, je určena pro cvičitele mladších osmnácti let, kterým vzhledem k nezletilosti není umožněno vést hodiny samostatně, ale pouze za dohledu dospělého cvičitele. Po dovršení osmnácti let si mohou pomahatelé doplnit kvalifikaci a stát se cvičiteli tříd třetích. Školení nových cvičitelů zahrnuje víkendové semináře a závěrečné zkoušky. Po úspěšném absolvování závěrečných zkoušek se z žadatelů stávají cvičitelé. T. J. Sokol Pardubice 1 zastřešuje školení v rámci celé Východočeské župy Pippichovy. Východočeská župa Pippichova je v současnosti největší župou v rámci České obce sokolské a sdružuje sedmdesát tělocvičných jednot v Pardubickém kraji. V každém školícím běhu je nabíráno kolem třiceti žadatelů a úspěšnost absolvování a získání průkazu cvičitele je téměř 97 %. Vzhledem ke zmíněným skutečnostem je pro T. J. Sokol Pardubice 1 nezbytné zajistit vysokou úroveň seminářů a novým cvičitelům předat maximum informací potřebných pro práci v oddíle. Vždyť právě tyto mladí cvičitelé budou v přímém kontaktu s dětmi, rodiči, svojí činností budou vysvětlovat, co v současnosti znamená „Sokol“. Především oni budou svými názory a vědomostmi ovlivňovat další generace a na jejich bedrech bude, zdali důležité myšlenky a hodnoty zůstanou zachovány v povědomí společnosti.

Cílem mé bakalářské práce je usnadnit a zkvalitnit přípravu nových cvičitelů na závěrečné zkoušky a to cestou zpracování přehledného, uceleného souboru, který by zahrnoval nejdůležitější informace o oddílech sokolské všestrannosti Tělocvičné jednoty Sokol Pardubice 1. Informoval by o pozici oddílu všestrannosti v organizaci ČOS, osvětlil by historický vývoj všestrannosti v rámci T. J. Sokol Pardubice 1 a přiblížil historii Sokola, která k oddílům všestrannosti neodmyslitelně patří.

1. Úvod do problematiky – stručná historie a organizace Sokola

1.1 Nástin historie Sokola a vznik České obce sokolské (ČOS)

1.1.1 Založení Sokola

Vznik Sokola se datuje do času uvolnění poměrů v Rakousko-Uhersku, po odvolání ministra Bacha a ukončení období Bachovského absolutismu. Následovalo období zakládání různých kulturních spolků (př. Umělecká beseda, Hlahol či Svatobor) a rozmachu tělovýchovných ústavů. Jedním z ústavů byl také český ústav Malypetrův, kde jako cvičenec působil právě Miroslav Tyrš. Původním záměrem bylo vytvořit jednotící tělovýchovný spolek pro Čechy i Němce. Neschopnost domluvy na jednotné řeči vyústila ve vznik Pražského turnerského spolku (Prager Turnverein) a posléze založení Tělocvičné jednoty (TJ) pražské, které se datuje k 16. únoru 1862. Dne 16. února 1862 byla svolána valná hromada s tehdejšími 75 členy. Předsedou byl zvolen Jindřich Fügner a náměstkem Miroslav Tyrš. Byly přijaty základní stanovy Tělocvičné jednoty (TJ) pražské, součástí stanov byly kromě paragrafů stanovujících cíle TJ i paragrafy pojednávající o jednacím řeči a znaku jednoty. Jako znak byl přijat „sokol“ coby symbol síly a volnosti (Kozáková in ČOS, 2007; *Pod křídly Sokola*, 2012; Krejčí, 1986).

TJ záhy přijala název Sokol. Oficiálně je však uváděn až ve stanovách v roce 1864. Důvodem byla historická spojitost s názvem černoohorských revolucionářů. Funkce předseda a náměstek se změnila na starostu a náčelníka. U zrodu Sokola stálo mnoho významných osobností jako zástupce české vlastenecké šlechty Rudolf Turn Taxis, vydavatelé Národních listů, MUDr. Eduard Grégr a JUDr. Julius Grégr. Mezi další osobnosti, které sympatizovaly s novým spolkem, můžeme zařadit i J. E. Purkyně, Jana Nerudu, Josefa Mánes, J. Baráka a další (Kozáková in ČOS, 2007; *Pod křídly Sokola*, 2012).

Při setkání na Střeleckém ostrově právě Julius Grégr zavdal myšlenku rovnosti a bratrství, Fügner ji obohatil o tykání a oslovení „bratře“, Barák navrhl pozdrav „Nazdar!“. Hlavním heslem, které razil Tyrš, bylo „Tužme se!“. Na žádost Jindřicha Fügnera Josef Mánes namaloval návrhy prvních sokolských krojů (později upravil Ženíšek) a prapor. Slavnostní předání praporu jakožto daru českých žen a dívek proběhlo 1. června 1862. Prapor předávala „matka praporu“, jedna z dalších osobností českých dějin, Karolína Světlá (Kozáková in ČOS, 2007; *Pod křídly Sokola*, 2012).

1.1.2 Sokol v prvních letech existence

Sokolové zahájili cvičení již v březnu 1862. Zprvu se konalo v pronajatých prostorách soukromého Malypetrova ústavu v Panské ulici, poté v budově U Apolla v Ječné ulici a nakonec v Konviktu v Bartolomějské ulici. Problémy s prostory zapříčiněné výpovědí pronájmu budovy U Apolla a neúprosným růstem členstva vyřešil sám Jindřich Fügner. Zakoupil parcelu v místě křížení současné ulice Žitné a Sokolské a na vlastní náklady a s vědomím následné osobní finanční krize zde nechal postavit tělocvičnu. Budovu projektoval architekt Ignác Ullman a interpretoval ji do novorenesančního slohu. Tělocvična vznikla v rekordním čase a už od prosince 1863 v ní bylo možné cvičit (Kozáková in ČOS, 2007).

Co se týče programu nového spolku, se v Sokole od začátku nacházely dvě názorově odlišné skupiny. První skupina kolem Tyrše a Fügnera prosazovala hlavně cvičební náplň, druhá skupina v čele s Thurn Taxisem propagovala spíše účast na různých veřejných slavnostech a společenských událostech. Je nutné podotknout, že již od počátku Sokola až do roku 1948, kdy byla činnost Sokola napotřetí pozastavena, více než polovina členů Sokola necvičila. Důvodem jejich členství byl podíl na akcích nespportovního charakteru (divadla, plesy, zábavy) a pak především chtění stát se součástí manifestu za vlastenectví, odhodlání bojovat a kdykoliv bránit zájmy vlasti. A tak se oficiální součástí programu spolku staly i kulturní akce v podobě maškarních plesů, tzv. šibřinek, ochotnických divadel, koncertů, ... Jednoty pořádaly četné výlety, vzdělávací přednášky a značná pozornost byla věnována etické a vlastenecké výchově, tak aby se naplnila základní idea Tyrše o všestranné osobnosti rozvinuté duševně i fyzicky (Kozáková in ČOS, 2007; Mrázek, 1932).

Cvičební program, na tehdejší dobu značně pokrokový, zahrnoval kromě cvičení prostoných, pořadových příprav a cvičení na náradí i úpolové sporty (šerm, vzpírání, zápas a jiné) a základy atletiky (běhy a skoky). Rozvíjely se také outdoorové sporty od plavání, veslování po bruslení a jezdeckví.

1.1.3 Významné mezníky od počátku Sokola do roku 1914

Rozmach Sokolství

Krátce po založení Tělocvičné jednoty pražské vzniklo ještě téhož roku další sedm tělocvičných jednot. Jedná se o TJ v Jaroměři, Kolíně, Nové Pace, Turnově, Příbrami, Jičíně a v Kutné Hoře. K nim přibývaly každoročně další, a to nejen na území Čech a Moravy, ale i v zahraničí. Největší rozmach Sokola v zahraničí byl zaznamenán v USA, kde byla založena

první jednota již v roce 1865 v St. Louis, následně pak v Chicagu. Po roce 1882 vznikaly nové jednoty téměř všude, kde se nacházely české menšiny. Významnými se staly jednoty v Paříži, Rusku, Lublani a v Polsku (*Pod křídly Sokola*, 2012; American Sokol Organization, 2010).

V roce 1866 došlo k založení Tělocvičného ústavu pro hochy a dívky při Sokole Pražském. Sokolští cvičitelé se však dorostu a mládeži začali řádně věnovat až v 90. letech. Velký progres byl zaznamenán i v přístupu k cvičení žen a dívek. Na začátku 60. let bylo společensky nemyslitelné, aby ženy pod Sokolem cvičily, poněvadž byl Sokol ryze mužský spolek. V roce 1869 si ženy v čele s Klemeňou Hanušovou a pod záštitou Miroslava Tyrše založily Tělocvičný spolek paní a dívek pražských. Vedoucí osobnost Klemeňa Hanušová se stala hlavní cvičitelkou, starostkou Žofie Podlipná. V roce 1897 vyzvala ČOS k zřizování ženských odborů a v roce 1901 už ženy mohly cvičit na všesokolském sletu (*Pod křídly Sokola*, 2012).

I. všesokolský slet, slety na přelomu 19. a 20. století

V roce 1882 se na Střeleckém ostrově uskutečnil první všesokolský slet. Vystoupilo na 700 cvičenců, přičemž se zúčastnily i zahraniční spolky, největším byl Sokol z USA a Vídně. Přišlo se podívat kolem 2500 diváků.

II. slet byl sice v roce 1887 připravován, bohužel kvůli politické situaci rakouské úřady zakázaly průvod a vítání hostů na nádraží. Slet byl zrušen a namísto toho se v Českém Brodě za účasti cvičenců z USA konalo veřejné cvičení a první cvičení s kužely.

V roce 1891 se na II. všesokolském sletu v Královské oboře podílelo již 2 500 cvičenců. Následující slety se až do roku 1920 konaly na Letné a počet cvičenců se každoročně zvyšoval. V roce 1912 se na VI. všesokolském sletu v řadách cvičícího Sokolstva ukázalo více než 10 000 mužů a 5 000 žen (*Pod křídly Sokola*, 2012).

Vznik České obce sokolské (ČOS)

Česká obec sokolská, organizace zastřešující sokolské jednoty v Čechách a na Moravě, datuje vznik v roce 1889. Zprvu byla ustanovena jako vrcholný orgán pro jednoty a župy jen v Čechách. Reakcí na vznik ČOS bylo sjednocení jednot na Moravě a Slezsku a roku 1892 vytvoření Moravsko-slezské obce sokolské. V roce 1904 se obě organizace spojili do jedné, České obce sokolské (Doležal et al., 1907; Kozáková in ČOS, 2007).

Významné osobnosti – Josef Scheiner a Jindřich Vaníček

Po Jindřichu Fügnerovi (†1865) a Miroslavu Tyršovi (†1884) se v dějinách Sokola setkáváme s dalšími významnými osobnostmi. V předválečném období se jedná zejména o Josefa Scheinera a Jindřicha Vaníčka, kteří zapříčinili, že se Sokol stal před válkou největším spolkem v zemi (v roce 1897 sčítala organizace 35 103 dospělých členů, v roce 1913 dosáhla na počet 128 097). Josef Scheiner byl v roce 1889 jmenován starostou Sokola Pražského a posléze v roce 1906 celé ČOS. Podstatnou roli sehrál také po atentátu v Sarajevu. Stal se zakládajícím členem „Mafie“, jejímž posláním bylo podporovat T. G. Masaryka během činnosti v zahraničí. Jindřich Vaníček se stal 1892 novým náčelníkem. Vaníček plynule navazoval na myšlenku a učení Tyrše, rozšířil jeho cvičební soustavu a názvosloví (tzv. Základové tělocviku, vydané 1872) a rovněž zdůrazňoval branný význam Sokola. Sokolstvo bylo tehdy přezdívané „národním vojskem“ (*Pod křídly Sokola*, 2012).

1.1.4 Období 1. světové války

Sokol, organizace manifestující za vlastenectví a demokratické hodnoty a vynikající připraveností bránit svou zem, se po atentátu na rakouského následníka trůnu automaticky stala trnem v oku pro rakouskou politiku. Ofenziva rakouských státních úřadů nastala již krátce po zavraždění Ferdinanda d'Este v Sarajevu 28. června 1914. Ve stejné době, od 27. do 29. června 1914 probíhal v Brně slet sokolstva, po obdržení informace o atentátu byl celý zbytek programu zrušen. Z důvodů působení části sokolstva v zahraničních spolcích (v Rusku, Itálii, Francii a v USA) padli členové Sokola v podezření z velezrady a spolupráce s nepřítelem. Tak 24. listopadu 1915 byla ČOS prvně v historii ministerstvem vnitra rozpuštěna. Spolky vzhledem ke své právní samostatnosti zůstaly zachovány. Mnoho Sokolů však muselo odejít na frontu, a tudíž činnost jednot v průběhu války závisela na ženách. Tělocvičny rovněž fungovaly pouze omezeně, z některých se během války staly lazarety pro raněné a členky jednot zde působily jako dobrovolnice (Balatka & Habrštátová, 1993; Kozáková in ČOS, 2007; American Sokol Organization, 2010).

Sokolové v československých legiích

Sokolové měli nezastupitelné místo v Československých legiích. Čeští krajané ve Francii, Itálii a Rusku dobrovolně vstupovali do revolučních dobrovolných vojsk. Československá jednotka ve Francii tvořila tzv. Compagnie Nazdar – Rotu Nazdar, bohužel Rota Nazdar byla v bitvě u Arrasu 9. května 1915 téměř celá zničena. V bitvě padl i rodák ze Sezemic a příslušník pardubického Sokola praporečník Bezdíček. Další jednotkou

Československých legionářů byla Česká družina. Tato jednotka operující na ruském území byla specifická zachováním si myšlenky bratrství. Příslušníci České družiny si vzájemně tykali, oslovovali se „bratře“ a oficiálním pozdravem bylo sokolské „nazdar“. Legie vzniklé v Itálii vytvořily v dubnu 6. československou divizi. V roce 1918 bylo součástí československých legií téměř sto tisíc mužů (*Pod křídly Sokola*, 2012).

Na příslušníky legií vzpomínal i T. G. Masaryk. Během svých cest do Ruska potkával Sokoly - legionáře, kteří si zakládali vlastní jednoty uvnitř bojových jednotek. Po 28. říjnu 1918, vzniku samostatného Československa, rozhodla se ČOS vypomoci se zajištěním bezpečnosti ve státě a zřídila tzv. Národní stráž, v čele s Jindřichem Vaníčkem. Jako velitelé jednotlivých jednotek působili náčelníci a starostové žup. Národní stráž zastupovala vojenské a policejní jednotky až do počátku prosince (*Pod křídly Sokola*, 2012).

Národní stráž však branná činnost Sokolů neskončila. Na počátku roku 1919 na žádost slovenského župana Zocha bylo vysláno na 2 500 Sokolů do Bratislavy na uvítání vracejících se vojsk a ochraně slovenských politiků. V červnu roku 1919 vznikli pro posílení československých armádních jednotek čtyři dobrovolnické jednotky Pluku stráže svobody. Důvodem se stala potřeba odrazit vpád Maďarů na území Slovenska. V návaznosti na válečné a poválečné události byli posléze dr. Josef Scheiner a Jindřich Vaníček v době vytváření nové armády pověřeni vysokými funkcemi na Ministerstvu národní obrany (*Pod křídly Sokola*, 2012).

1.1.5 Období první republiky

Po strastech v období 1. světové války, se Sokol dočkal příznivých podmínek pro rozvoj a konsolidaci ČOS. Během let 1918 až 1938 se Sokol stal největší celonárodní organizací a dosahoval na počet téměř milion členů. ČOS tehdy čítala celkem 52 žup. Z toho se 46 žup nacházelo na našem území, zbylých šest pak na Slovensku a v Podkarpatské Rusi (Kozáková in ČOS, 2007).

Během tohoto období „zlatého věku“ Sokola se k členství hlásily i významné politické osobnosti včetně Edvarda Beneše, Františka Udržala, Karla Kramáře a dalších. Nejvýznamnějším příznivcem Sokola však zůstával prezident Tomáš Garrigue Masaryk.

Přesto si Sokol udržel jistou nadstranickost, uznávající svůj program boje proti národnostnímu útlaku a demokratické hodnoty. Vedení ČOS striktně odmítalo krajní politické směry a své postoje dávalo vždy hlasitě najevo. Podle záznamů Ústavu pro studium totalitních režimů a Vojenského historického ústavu (*Pod křídly Sokola*, 2012, 36) vydala ČOS

stanovisko ke Komunistické straně Československa: „ S touto stranou se zásadně rozcházíme v otázce demokratismu. Komunisté hlásají diktaturu proletariátu...A to se přiči demokratismu. Mimo to komunistům nezáleží na trvání republiky, jsou posud příliš ovládání komunismem ruským“. Komunisté měli zákaz vstupu do sokolských jednot. V roce 1926 se Sokolové postavili obdobně k příznivcům fašismu.

Sokol zaznamenával úspěchy rovněž na mezinárodní scéně a to při reprezentaci na zahraničních závodech a olympiádách. Nejvíce úspěchů zaznamenali sokolští reprezentanti v gymnastice. Na olympiádě v Paříži v roce 1924 vybojoval Bedřich Šupčík zlato ve šplhu, první zlatá medaile znamenala pro Československo velký historický úspěch. Dále Šupčík dosáhl bronzové medaile ve víceboji, Robert Pražák vybojoval tři stříbra (víceboj, kruhy a bradla) a Ladislav Vácha získal dvakrát bronz a to ve šplhu a na kruzích. Na následující olympiádě v roce 1928 v Amsterdamu vybojovali sokolští gymnasté další cenné kovy. Ladislav Vácha získal zlatou medaili na bradlech a bronz na kruzích. Emanuel Löffler dovezl stříbro z přeskoku a bronz ze sestavy na kruzích. K úspěchům Váchy a Löfflera se přidala ještě stříbrná medaile ze soutěže družstev. V roce 1936 v Berlíně i přes sílící moc nacistického Německa dokázal Alois Hudec excelovat na kruzích tak ojedinělým způsobem, že vybojoval zlatou medaili. Úspěch zaznamenalo i družstvo žen, které se za německými závodnicemi umístilo na druhém místě (Kozáková in ČOS, 2007; Pod křídly Sokola, 2012).

Kromě závodů a soutěží okresní, celostátní a mezistátní úrovně se od 20. let začala rozvíjet oblast tělocvičné rekreace zahrnující výlety, tematické vycházky, zájezdy, včetně četných výjezdů do zahraničí na slavnosti tamních jednot a hlavně táboření (celkem bylo uspořádáno přes 900 táborů). K rozvoji rekreačních aktivit a vůbec dalších nových sportů přispěla značným dílem náčelnice Marie Provazníková. ČOS se taktéž věnovala vydavatelské činnosti, vycházely příručky a četné metodiky cvičení a sportu. Škola ČOS se starala o úroveň svých cvičitelů a trenérů (Kozáková in ČOS, 2007).

1.1.6 Působení Sokola v období před a během 2. světové války

Po nástupu nacistů k moci v sousedním Německu v roce 1933 se situace přestala vyvíjet pozitivním směrem. Netrvalo dlouho a republika se ocitla v ohrožení. Fašisté vyslovili požadavky o rozšíření území i na území Československa. Nezbytnost podpořit současnou vládu a ujistit prezidenta Edvarda Beneše o připravenosti a odhodlání sloužit vlasti se stala základním bodem X. všesokolského sletu. Na sletu se podílelo téměř 350 000 cvičenců a cvičenek. X. slet v roce 1938 se stal další manifestací vlastenectví občanů Československa.

Nejslavnější skladbou sletu se stala „Přísaha republiky“. Autorem byl František Pecháček, muž, který během okupace sehrál důležitou roli v Československém odboji a podílel se na pomoci parašutistům při operaci Anthropoid (Kozáková in ČOS, 2007; Pod křídly Sokola, 2012).

Události z 29. září 1938, kdy se představitelé Německa, Itálie a Velké Británie rozhodli „o nás bez nás“ o vydání pohraničního území Německu bez boje, znamenaly ohromnou ránu pro celý národ, pro sokoly obzvlášť. Nacisté si dobře uvědomovali potenciální ohrožení ze strany Československé obce sokolské. Mnoho Sokolů bylo zapojeno do odboje a československých odbojových organizací. Působili v Politickém ústředí, Petičním výboru Věrní zůstaneme! a v Obraně národa. Dne 12. dubna 1941 nařídil v zastoupení říšského protektora K. H. Frank pozastavit činnost Sokola, tak se stalo hned následující den 13. dubna 1941. 7. až 8. října 1941 následovala „akce Sokol“, kdy byly systematicky zatýkáni vyšší funkcionáři a členové Sokola a posléze v lednu 1942 bylo na 135 z nich deportováno z Terezína do Osvětimi (včetně například bývalého starosty obce Stanislava Bukovského). 11. října 1941 vyšel v platnosti výměr o rozpuštění Československé obce sokolské. Během války bylo postiženo vězením na 12 000 členů a z nich na 3 300 zahynulo v koncentračních táborech. Sokol přišel o významné osobnosti, sehrál však důležitou roli v boji proti nacistům a to nejen v ilegálních odbojích na území Protektorátu Čech a Moravy ale i v zahraničním odboji. Během války se formovaly jednoty u zahraničních bojových jednotek. V dubnu 1940 vznikla v Paříži Sokolská župa zahraniční se starostou Jurajem Slávikem. V červenci 1942 vznikl 1. československý samostatný polní prapor v SSSR. Mnoho Čechů a Slováků bojovalo u leteckých útvarů ve Velké Británii,... (Balatka & Habrštátová, 1993; Kozáková in ČOS, 2007).

1.1.7 Vývoj Sokola po válce

Po skončení války byla vyjádřena potřeba obnovení jednotící tělovýchovné organizace. Po setkání představitelů jednotlivých institucí došlo 5. května 1945 k založení Ústředního národního tělovýchovného výboru. Do čela výboru byl jmenován člen sokola Antonín Hřebík, který přežil vězení v Osvětimi. Jednotlivé organizace však měly příliš rozličné zájmy. Od 1. ledna 1946 Československá obec sokolská zahájila samostatnou činnost. V listopadu 1946 vzniklo nové formální sdružení samostatných tělovýchovných organizací, Československý tělovýchovný svaz, kterému opět předsedal Antonín Hřebík (*Pod křídly Sokola*, 2012).

I přes značné oslabení během 2. světové války dosáhl Sokol na konci roku 1947 k rekordnímu počtu členů přes jeden milion. Čítal na 52 žup a 3686 jednot. Poválečné nadšení zapříčinilo rekordní účast na XI. všesokolském sletu. Neodradila je ani souhra nešťastných událostí v první polovině roku 1948. V únorovém puči se k moci dostala komunistická strana. Komunisté následně požadovali vytváření akčních výborů i uvnitř Sokola. Vedení Československé obce sokolské akční výbory striktně odmítlo, sokolové zůstávali věrní svému nadstranickému přesvědčení a demokratickým hodnotám. Bohužel následkem převratu byl Sokol donucen k jejich vytvoření. Do čela Sokola byl jmenován nový starosta Josef Truhlář a ke konci února vznikla Jednotná tělovýchovná organizace Sokol. Další ránou byla smrt ministra zahraničních věcí a člena Sokola Jana Masaryka a následná abdikace prezidenta Beneše. Přes veškeré historické rány se XI. všesokolského sletu na Strahově zúčastnilo přes půl milionu cvičenců a jednalo se o největší demonstraci proti nastupujícímu režimu. Slet provázelo heslo „Nikdo nesmí diktovat, koho máme milovat“ a během průvodu bylo provoláváno „ať žije prezident Beneš“. Vrcholný nesouhlas s komunisty a novým režimem dali Sokolové najevo právě v průběhu nešťastné poutě pražskými ulicemi. Při procházení přes Staroměstské náměstí kolem tribuny se stranickými představiteli a prezidentem Klementem Gottwaldem, měla většina cvičenců odvrácené hlavy a z mnoha celků se ozývaly hlasy odporu. Prvoplánový záměr komunistů využít sletu jako ukázky jednoty národa a pevného ukotvení nového režimu byl zmařen. (Balatka & Habrštátová, 1993; Kozáková in ČOS, 2007).

1.1.8 Léta totality 1948 - 1989

Po únorovém převratu dostal na starost veškerou tělovýchovu ministr spravedlnosti Alexej Čepička. Čepička, muž stranické nomenklatury, společně s Ústředním akčním výborem se postarali o čistky členů, kteří nebyli ochotni prokázat poslušnost „lidově demokratickému zřízení“. Na podzim 1948 akční výbory rázně zakročily a ze Sokola bylo vyloučeno přes 11 000 „nepohodlných“ členů.

V roce 1948 se stal Sokol státem řízenou organizací a v rámci sjednocení se pod něj začlenily další organizace. V prosinci roku 1952 byl přijat zákon o organizaci tělesné výchovy a sportu, řídicím orgánem se stal Státní výbor pro tělesnou výchovu a sport. To znamenalo zrušení jednotné organizace Sokol. Pod názvem „Sokol“ zůstala pouze složka řídicí tělovýchovu na vesnicích. Státní výbor pro tělesnou výchovu a sport svou roli nezvládal a tak

v roce 1957 vznikl Československý svaz tělesné výchovy a sportu, který zaštiťoval veškerou tělovýchovu až do roku 1990 (Balatka et al., 1993).

Cesty bývalých sokolů se po zrušení ČOS rozcházely. Někteří s činností skoncovali úplně, část pokračovala pod odborem ZRTV (Základní a rekreační tělesné výchovy), tisíce členů emigrovalo do zahraničí a přidávalo se do zahraničních jednot. Tak učinil i bývalý starosta Antonín Hřebík a náčelnice Marie Provazníková. Ti nemalou mírou přispěli k uskutečnění sletu ve Vídni v roce 1962. Následovaly další zahraniční slety v Montrealu, ve Vídni, v Curychu, v Paříži,...

V roce 1968 byla snaha o opětovné vytvoření ČOS. Bývalý vrcholní činovníci z jednot a žup ČOS chtěli využít uvolněné politické situace v období Pražského jara a pokusit se o obnovu Sokola. Dne 5. května 1968 na zasedání v Žofínském sále založili přípravný výbor pro obnovu sokolské organizace. Následný vpád sovětských vojsk a normalizace však veškeré snahy o obnovení definitivně pohřbily (Kozáková in ČOS, 2007; Pod křídly Sokola, 2012).

1.1.9 Obnova po roce 1989

V průběhu roku 1989, kdy politická situace naznačovala pozitivní obrat ve vývoji a možný pád železné opony, bývalé sokolstvo se scházelo a tajně nacvičovalo na plánovaný slet v Paříži. Po Sametové revoluci na sebe obnova Sokola nenechala dlouho čekat. Bezprostředně po 17. listopadu 1989 byla v Praze zřízena ústřední kancelář. Dne 7. ledna 1990 se na Výstavišti konal sjezd Československé obce sokolské, na který se vydalo na 3 000 sokolů. Posléze docházelo k samovolné obnově sokolských jednot a žup a znovunabývání alespoň části sokolského majetku. Již zanedlouho začaly přípravy na XII. všesokolský slet a všemi toužebně očekávaný návrat na Strahovský stadion. XII. všesokolský slet se v roce 1994 uskutečnil po dlouhých 46 letech (Balatka et al., 1993; *Pod křídly Sokola*, 2012).

XIII. a XIV. všesokolský slet proběhl v pravidelných šestiletých intervalech. Místo pořádání se přemístilo na dohled od původního sletového stadionu na stadion Evžena Rošického na Strahově. V roce 2012 se Česká obec sokolská dočkala XV. všesokolského sletu pořádaného v SYNOT TIP Aréně v pražských Vršovicích. K jeho příležitosti jsme si připomněli výročí 130 let od prvního sletu v roce 1882 a výročí 150 let od založení Sokola v roce 1862 (Česká obec sokolská, 2006).

„Tělocvičný proces v Sokole prošel velkou proměnou, protože vývoj v oblasti tělovýchovy stále pokračuje. Dřívější sokolské cvičení je dnes koncipováno jako všeobecná příprava pro děti a kondiční příprava pro dospělé, v mnohém má ale ještě modernější ráz.

Byla pozměněna forma i obsah, což si získává stále nové příznivce. Objevují se například různá cvičení při hudbě, příkladem je aerobic, kalanetika, rokenrol, pořádají se soutěže ve všestranném víceboji pro děti i dospělé, turistické akce a soutěže, cvičení a výlety pro seniory atd. Přibývají také nové sporty, kterých odbor sportu ČOS eviduje již kolem osmdesáti. Pokračuje se ve výchovném procesu i v kulturních činnostech. Dále se rozvíjí tradice všesokolských sletů, přesto ČOS i župy pořádají i řadu jiných větších akcí, kterých se účastní závodníci i ze vzdálených jednot a žup.“ (Kozáková in ČOS, 2007, < <http://www.sokol-cos.cz/historie-sokola-F6EA>>).

1.2 Organizace České obce sokolské (ČOS)

Česká obec sokolská (ČOS) představuje co do počtu členů čtvrté největší občanské sdružení v České republice. Je tvořena stupňovitou organizační strukturou. Nejnižší organizační jednotku představuje tělocvičná jednota Sokol. Jednoty jsou sdruženy do sokolských žup. Tyto organizační jednotky jsou právnické osoby s právní subjektivitou. ČOS tvoří 42 sokolských žup. Území žup, tvořené tělocvičnými jednotami, jsou vždy na území jednoho kraje.

Vyslanci zvolení na valných hromadách žup tvoří výbor ČOS, ten ze svého středu volí starostu ČOS, místopředsedy, jednatele a další členy předsednictva ČOS. Členy předsednictva jsou rovněž náčelník a náčelnice ČOS, předseda odboru sportu ČOS a vzdělavatel ČOS. Předsednictvo ČOS je 13 členné. Nejvyšším orgánem ČOS je sjezd ČOS, který se koná jednou za tři roky. Dvakrát do roka zasedá výbor ČOS, který schvaluje zásadní materiály jako rozpočet, výsledky hospodaření apod. Statutárním orgánem ČOS je předsednictvo výboru ČOS (Česká obec sokolská, 2007; Česká obec sokolská, 2004).

2. Cíl práce

Hlavním cílem bakalářské práce na téma „Vývoj oddílů sokolské všestrannosti T. J. Sokol Pardubice 1 od roku 1863 do současnosti“ je nastínit historii oddílů sokolské všestrannosti Tělocvičné jednoty Sokol Pardubice 1 od počátku existence pardubického Sokola do konce roku 2013. Dalším cílem práce je osvětlit pozici oddílů sokolské všestrannosti v organizaci ČOS, charakterizovat Sokolskou župu Východočeskou – Pippichovu, TJ Sokol Pardubice 1 a definovat stěžejní pojmy z dané problematiky. V úvodní části práce přiblížit historii Sokola, která k oddílům všestrannosti neodmyslitelně patří a se kterou vlastní dějiny pardubického Sokola korespondují.

Hlavní význam mé bakalářské práce tkví v jejím následném využití pro potřeby TJ Sokol Pardubice 1. Práce by měla sloužit jako učební pomůcka pro župní školitele historie všestrannosti, taktéž jako studijní materiál pro nové cvičitele všestrannosti, případně pro zájemce zabývající se touto tematikou.

3. Metody práce

Metody použité během zpracování práce vychází z historického charakteru práce. Vzhledem ke skutečnosti, že cílem mé práce je v první řadě vytvořit stručný a ucelený přehled historického vývoje Jednoty Sokol Pardubice 1, využívala jsem metod historiografie. Historiografie, „věda zabývající se zkoumáním minulosti, dějepisectví.“ (Bulisová et al., 2003, 458).

Sama historiografie vychází z poznání zprostředkovaného, tzn., že nejsme přímým svědkem a pozorovatelem společenských událostí a procesů, o kterých historická práce pojednává. Mezi námi (autorem) a předmětem práce (cílem studia) je jistá časová a prostorová odlehlost. Přímé poznání nám zprostředkovaně nahrazují prameny a literatura, v takovém případě mluvíme o „poznání pramenném“. Prameny a literatura jsou z pohledu historiografie definovány jako dva typy informační soustavy. Pramen je považován za prvotní zdroj informací, poněvadž je buď přímou součástí minulosti, nebo ji bezprostředně odráží. „Historickým pramenem je vše, co vzniklo v procesu historického vývoje společnosti z činnosti lidí a z potřeb lidského života, co se zachovalo jako pozůstatek, doklad a zpráva – a přitom může sloužit k poznání minulosti.“ (Hroch et al., 1985, p. 103). Literatura poskytuje informace již odvozené z pramenů, „literaturu považujeme za záměrné a následné odborné zpracování a publikování výsledků výzkumu určitého objektu či problému z minulosti lidské společnosti, ať již je toto zpracování založeno na bezprostředním prozkoumání historických pramenů, nebo na základě poznatků a závěrů z literatury, kterých bylo dosaženo v předcházejícím bádání.“ (Hroch et al., 1985, 103).

Pramenné poznání charakterizuje etapa heuristiky, kritika pramenů, jejich interpretace aneb přístup k historickému vývoji a závěrečné shrnutí, syntéza a podání vlastní informace z pramene. Prvotní etapa poznání, heuristika, zahrnuje zjištění a shromáždění příslušného okruhu literatury a pramenů. Mezi významné „zásady“ heuristiky a obecně, pro studium pramenů a literatury a pro zpracování historických poznatků, patří správné vymezení historického úseku, do kterého sledovaná problematika spadá, a přiměřeně kvalitativně

i kvantitativně široká pramenná základna. Z hlediska kvality pramenů bychom měli prvně věnovat pozornost pracím nejnovějším, ty jsou schopné nás nejlépe informovat o rozsahu dříve publikované literatury a o okruhu vhodných pramenů. Co se týče kvantity, celkový soubor informací (soubor pramenů a literatury) musí být tak dostatečně obsáhlý, aby jeho prostřednictvím a dalšími vědeckými metodami a postupy bylo možné pravdivě poznat historickou skutečnost (Hroch et al., 1985).

Po heuristice následuje samotná práce s prameny a literaturou. Základem pro jejich kvalitní studium je především čtení. Publikace je možné číst systematicky nebo tematicky. V případě systematického čtení studujeme literaturu celou, na rozdíl od čtení tematického, kdy se zabýváme pouze určitou kapitolou, částí, která se vztahuje k dané otázce, a ostatní části publikace nám slouží pouze k orientaci (Hroch et al., 1985).

Metody práce s prameny a literaturou

V průběhu práce jsem převážně využívala obecně vědních metod, a to indukce a dedukce, dále metody přímé a nepřímé. Indukce, jedna z předních metod při tvorbě historických prací, je definována jako „metoda empirického studia jevů, která postupně přechází od jednotlivých faktů k obecnějším údajům o společenské skutečnosti.“ (Hroch et al., 1985, 201). Induktivní metoda jde ruku v ruce s dedukcí, další obecně uznávanou a běžně užívanou metodou zkoumání v historiografii. Metoda dedukce má důležitou úlohu zejména v případech, kdy chceme určit souvislosti, které nelze vyčíst přímo z pramenů a v případech, kdy máme v úmyslu poznat charakteristiky, k nimž nelze dojít cestou indukce. Přímá metoda vychází z předpokladu existence dostatečného množství pramenů vztahujících se ke zkoumanému jevu. Tyto prameny o jevu bezprostředně vypovídají a po podrobnějším studiu a komparaci pramenů je možné dojít k závěru, že pramen se s historickou skutečností zcela ztotožňuje. Metodu nepřímou užíváme pro objasnění složitějších vztahů a jevů, o kterých se v historických pramenech přímo nepojednává (Hroch et al., 1985).

Z hlediska přístupu k historickému vývoji jsem použila převážně diachronní postup s retrospektivní a progresivní metodou. S diachronním přístupem se při historickém popisu vývoje držíme časové osy. To je možné pouze u zaměření na menší jednotku nebo jev, jako je v případě mé práce tělocvičná jednota v Pardubicích (Hroch et al., 1985).

Progresivní metoda je metoda, která se takřka shoduje s diachronním přístupem k historické skutečnosti. Události jsou zachycovány postupně, jak se staly, od období staršího data po datum novější. Metoda retrospektivní nám umožňuje osvětlit procesy vývoje ze

staršího období na základě vývojových procesů z dob pozdějších. Posuzujeme tedy to, co se stalo dříve na základě toho, co se stalo později (Hroch et al., 1985).

4. T. J. Sokol Pardubice 1

4.1 Charakteristika a struktura T. J. Sokol Pardubice 1

Tělocvičná jednota Sokol Pardubice 1 je jednou ze základních organizačních jednotek České obce sokolské a spadá pod Sokolskou župu Východočeskou – Pippichovu. Právní subjektivita je založena ve smyslu ustanovení § 6 odst. 2 pís. e) zákona č. 83/90 Sb., o sdružování občanů, čl. 6 odst. 1 stanov ČOS. Dále dle čl. 7 odst. 7 stanov ČOS je statutárním orgánem jednoty výbor a statutárními zástupci Tělocvičné jednoty jsou starostka a jednatelka TJ. Dalšími orgány jednoty je valná hromada jednoty a kontrolní komise jednoty (viz Příloha 1).

Vlastní činnost je realizována v osmi oddílech, jmenovitě: oddíl sokolské všestrannosti, oddíl basketbalu, florbalu, jógy, oddíl moderního sportovního karate, oddíl sportovní gymnastiky, turistiky a volejbalu.

4.1.1 Sokolská župa Východočeská - Pippichova

Charakteristika a struktura župy

Sokolská župa Východočeská - Pippichova je součástí občanského sdružení sjednoceného pod jednotnou organizací České obce sokolské. Je největší župou v rámci ČOS a sdružuje 70 tělocvičných jednot v Pardubickém kraji.

Mezi správní orgány župy se řadí valná hromada, výbor župy a předsednictvo výboru župy. Valná hromada, jakožto nejvyšší orgán župy se skládá z volených zástupců, vyslanců a delegátů jednotlivých TJ. Řádná valná hromada se koná jednou za tři roky. Výbor župy se skládá ze všech vyslanců TJ a je konán jednou ročně. Předsednictvo výboru župy je voleno na valné hromadě a to na období tří let. Předsednictvo se schází pravidelně jednou za měsíc kromě období letních prázdnin, kdy jsou schůze vynechány. Předsednictvu výboru župy předsedá starosta župy, který je volen valnou hromadou na tříleté funkční období. Vlastní činnost župy zajišťují odbory. Odbor všestrannosti, v jehož čele stojí náčelník a náčelnice, je zaměřen na veškeré sportovní aktivity oddílů, které nejsou registrovány odborem sportu. Odbor sportu se zabývá činností všech registrovaných sportovních oddílů v jednotlivých TJ. Vzdělávací odbor má za cíl osvětovou činnost a plní úkoly z oblasti kulturní. Konkrétní

data o župě a jejich činovnicích jsou uvedeny v Příloze 2 (Česká obec sokolská, 2004; Sokolská župa Východočeská – Pippichova, 2013).

Nástin historie vzniku Sokolské župy Východočeské - Pippichovy

První zmínky o cvičení na tělocvičném nářadí ve Východních Čechách pocházejí z Nasavrk na Chrudimsku. V roce 1847 zde Adolf Hájek založil akademický spolek tělocvičný. Hájek se posléze podílel na vzniku jednoty v Chrudimi v roce 1868. Stal se náčelníkem chrudimské jednoty, prvním starostou byl Alois Gallát. Avšak první jednota župy byla založena již rok po vzniku TJ pražské a to v Pardubicích v roce 1863. Následně vznikly jednoty v Sezemicích a Ústí nad Orlicí. Obě jednoty se dočkaly pouze dvouletého trvání (Pilař, 2004).

Mezi TJ Pardubice a TJ Chrudim již od začátku fungovala úzká spolupráce. V červenci v roce 1868 uspořádaly společné cvičení v Chrudimi, společně byly i u kladení základního kamene Národního divadla (Pilař, 2004).

V letech 1869 až 1870 byla obnovena jednota v Sezemicích, z českoněmeckého tělocvičného spolku vznikla jednota v Litomyšli a byly založeny rovněž jednoty ve Vysokém Mýtě, Chocni, České Třebové a Poličce. Jednoty nesly název „Tělocvičná jednota Sokol“ s výjimkou Chocně, která měla název „Hasičská tělocvičná jednota Sokol“ a jak ukládaly první stanovy, kromě tělocviku byla v Sokole i cvičení hasičská (Pilař, 2004).

Rok 1873 znamenal mezník pro období nečinnosti a úpadku. Hlavní příčinou byl finanční krach Vídeňské světové výstavy a negativní postoje rakouské vlády vůči Sokolu. Nemoc Tyrše a zánik časopisu Sokol vše dovršil. V roce 1876 zůstává ve Východních Čechách jen pět jednot, z nichž ve své činnosti pokračují pouze Litomyšl a Vysoké Mýto (Pilař, 2004).

Doba znovuoobrození nastala v 80. letech 19. století. Začaly se opět zakládat nové jednoty. V roce 1882 byla založena jednota ve Skutči, 1884 v Hlinsku. Sokolská činnost se opět rozproudila v Chrudimi i v Pardubicích (Pilař, 2004).

První návrh na zřízení sokolských žup je datován k roku 1870. Jednoty se měly rozdělit do 11 žup, ale tento návrh byl později přepracován, protože některé župy měly příliš velkou rozlohu, nebo nebyly schopny spolupracovat. Dalším návrhem bylo rozdělení na 13 žup, posléze pouze na 6. První podnět k založení sokolské župy ve Východních Čechách vyšel z Chocně během shromáždění zástupců jednot z Chocně, Litomyšle, Vysokého Mýta, České Třebové a Žamberku. Ustanovení župy nakonec dosáhla roku 1884 jednota v Kolíně, přijala

název zakladatele Sokola, Tyrše. Další jednání o založení župy ve Východních Čechách se konalo při slavnostním otevření tělocvičny v Hradci Králové. V únoru roku 1885 se podařilo schválit stanovy, v březnu se sešla valná hromada, která za župního starostu zvolila Jaroslava Červeného. Sokolská župa východních Čech po svém ustanovení sdružovala 15 jednot. V roce 1887 bylo během konání župního sjezdu voleno nové předsednictvo. Župním starostou byl zvolen bratr Formánek, jeho náměstkem dr. Karel Pippich. Roku 1889 se hned krátce po založení ČOS stala župa jejím členem. Do výboru byli zvoleni bratr Formánek, Červený a dr. Pippich (Pilař, 2004).

V roce 1895 po valném sjezdu ČOS uložil výbor ČOS předsednictvu župního cvičitelského sboru, aby učinilo usnesení o rozdělení župy. Rozdělení bylo navrženo z důvodu velké rozlohy župy a úpadku župní činnosti. V témže roce došlo k rozdělení župy a založení Sokolské župy Orlické. V Sokolské župě Východočeské zůstalo 20 jednot. Mezi patnácti župami byla podle počtu jednot na čtvrtém místě. Největší jednotou byla Chrudim s 271 členy. Na následující valné hromadě v Chocni byl župním starostou zvolen bratr Pippich (Pilař, 2004).

Problematika postavení žen v župě jako i v celé ČOS se začala řešit až v roce 1909. V župě padl první návrh o rovnoprávnosti v listopadu roku 1910, který předložil sám bratr Pippich. Návrh byl bohužel zamítnut. O jejich rovnoprávnosti s muži bylo kladně rozhodnuto na schůzi výboru ČOS v dubnu roku 1911. V župách se ustanovil župní sbor cvičitelů, byla zvolena náčelnice, která se stala právoplatnou členkou župního předsednictva (Pilař, 2004).

V období 1. světové války byla činnost přerušena v osmi jednotách, mnoho členů narukovalo k armádě, přesto se po dobu války župní valné hromady konaly pravidelně. V roce 1915 byla prvně rozpuštěna ČOS, cvičení v jednotách se provozovalo velmi omezeně, většina sokolských prostorů byla využita jako vojenské lazarety. Již v září roku 1918 byl uspořádán první poválečný župní slet v Pardubicích (Pilař, 2004).

Poválečné období se vyznačuje nárůstem nových jednot a přípravami na všesokolský slet. V naší župě je v roce 1919 95 jednot, v roce 1920 134 a v roce 1921 dokonce 147 jednot. Po úspěšném vystoupení na VII. všesokolském sletu přicházejí špatné zprávy o nezbytné změně hlavních činností župy. Z funkce odstupuje náčelník, jeho zástupce, jednatel a nakonec funkci opouští i bratr Pippich. V březnu 1921 krátce po valné hromadě a ustanovení nových funkcionářů dr. Pippich umírá. V květnu 1921 byl valnou hromadou přijat návrh na pojmenování župy podle prvního starosty a to „Sokolská župa Východočeská – Pippichova“ (Pilař, 2004).

4.1.2 Nástin historie T. J. Sokol Pardubice 1

Založení Sokola v Pardubicích je datováno k červnu roku 1863. Poté následovalo několik nečinných let a až do roku 1867, kdy se funkce starosty jednoty (viz Příloha 3) ujal tehdejší starosta města Václav Bubeník. První cvičení se konalo na chodbě v budově městské reálky pod vedením prvního náčelníka Františka Čermáka. V roce 1877 byla zřízena letní tělocvična Na Olšinkách. V zimě se pokračovalo ve cvičení v reálce nebo v prostorách městského pivovaru. Vlastní tělocvičnu Sokol dostavěl v roce 1923. Sokol měl významný podíl na tělesné výchově žáků a žákyň základních škol, který ustal až po zakotvení tělocviku coby povinného předmětu do školních osnov. Členové následovali Tyršovu myšlenku všestrannosti. Kromě cvičení nářadového a prostného se věnovali umění hasičskému, pořádali výlety, rozvíjeli svou činnost i na poli vzdělávacím a kulturním (př. sokolská knihovna, šibřinky). Po zprovoznění sokolovny na Olšinkách došlo k rozvoji aktivity v dalších sportovních odvětvích jako volejbal, basketbal, veslování, atletika, gymnastika a mnoho dalších. Období II. světové války se podepsalo i na fungování pardubické jednoty. Sokolovnu zabrali Němci, členové Sokola se zapojili do domácího i zahraničního odboje, někteří z nich byli zatýkáni a vězněni v koncentračních táborech. V roce 1941 byla zastavena činnost celé organizace ČOS. Po skončení války se tělocvična i hřiště opět uvedly do provozu a TJ Sokol Pardubice 1 vešla v nevídaný rozkvět. Po vítězném únoru v roce 1948 došlo k sjednocení tělesné výchovy a sportu a vzhledem k faktu, že Sokol se odjakživa neztotožňoval s politickými ideologiemi, byl i v případě komunistického nadvládí „třídním nepřítelem“. Pod záminkou sjednocení bylo sokolstvo postupně likvidováno. V Pardubicích vznikla nová jednota Dynamo, ve které někteří Sokolové zůstali, aby mohli předat vše, co jim Sokol dal. Všestrannost a další sporty ve vytvořené struktuře spadaly pod hlavičku ZRTV. Po roce 1989 došlo k obnovení Sokola, Dynamo navrátilo hřiště včetně sokolovny a v letošním roce 2013 TJ Sokol Pardubice 1 oslaví od svého vzniku úctyhodných 150 let (Balatka et al., 1993; T. J. Sokol Pardubice 1).

4.2 Oddíly všestrannosti

„Oddíl sokolské všestrannosti zahrnuje všechny prostředky vedoucí k všestrannému tělesnému a pohybovému rozvoji, který je základem k efektivnímu tělesnému výkonu, nebo k výkonnostnímu až vrcholovému sportu.“ (Balatka & Habrštátová, 1993, 83).

4.2.1 Úvod do programu sokolské všestrannosti

Cvičební program sokolské všestrannosti není limitován věkem, cvičení je vhodné pro děti od předškolního věku až po seniory. Pohybový obsah zahrnuje sporty tradiční ale i nové a moderní, je založen na dvou bázích. První je nezbytný gymnastický základ a druhou bázi tvoří především sportovní hry, atletika, dále pak pobyt a sporty v přírodě a další pohybové činnosti. Velký význam pro všestrannost a Sokol obecně má také tvorba a prezentace pohybových skladeb vrcholící na všesokolských sletech (Česká obec sokolská, 2006).

Odbor všestrannosti (OV)

Nejpočetnější složkou ČOS je odbor sokolské všestrannosti, ve kterém se vytváří program pohybových aktivit a rekreačních sportů pro všechny, nevyjímaje osoby se zdravotním handicapem. OV zastřešuje a řídí činnost župních OV a tím i oddíly všestrannosti jednotlivých jednot.

„V období mezi slety, ale i ve sletových letech se Odbor všestrannosti (OV) ČOS zabývá pravidelnou činností spočívající v metodické práci se župními vedoucími jednotlivých cvičitelských sborů a s vedoucími župních komisí podle jednotlivých odborností spadajících pod tento odbor. OV ČOS pořádá pravidelně jednou ročně ústřední srazy, oblastní srazy župních cvičitelů a župních vedoucích komisí s odborným zaměřením. Mezi každoroční činnosti patří i setkání cvičitelů a členů Sokola podle odborností. K těmto aktivitám patří akce „Nejen pohybem živ je Sokol“ a nově i „Předvánoční setkání“. Tato setkání jsou zaměřena na odbornou, ale i společenskou stránku sokolského programu. OV ČOS pořádá jednou ročně i soutěže a přebory. Soutěže jsou v Malém TýmGymu, přebory jsou postupové soutěže, jejichž vrcholem je Přebor ČOS. V této soutěži se závodí ve sportovní gymnastice, atletice, plavání a šplhu. Přebory jsou i v „Zálesáckém závodu zdatnosti“, v němž družstva složená z žactva a dorostu prokazují znalosti v disciplínách v pobytu v přírodě a znalosti historie a současnosti Sokola. Přebor se pořádá i ve volejbale smíšených družstev a ve florbalu. Přehlídky pódiových skladeb a Aerobik Team jsou nesoutěžní přehlídky pódiových skladeb podle obsahu cvičení. Každoročně se konají akce turistiky – byl to například víceletý projekt „Se Sokolem na rozhledny“, projekt „Sokolské cesty“, dálkové pochody, turistické srazy, nově cyklistické srazy „Sokolní výlet kolem“.“ (Česká obec sokolská, 2013, p. 46).

4.3 Oddíl všestrannosti u T. J. Sokol Pardubice 1

Náčelník: Ing. Luboš Šikula (viz Příloha 4)

Náčelnice: Vladislava Avramovová

Členská základna: 1 422

Složky všestrannosti: Rodiče a děti; Předškoláci; Mladší a starší žáci; Dorostenci a muži;

Mladší a starší žákyně; Ženy aerobik; Cvičení starších žen 1,2; Cvičení starších mužů;

Věrná garda; Zdravotně kondiční cvičení; Zdravotní cvičení - prevence bolesti zad; Zdravotní cvičení s elastickým lanem - SM systém

5. Vývoj oddílů sokolské všestrannosti T. J. Sokol Pardubice 1

5.1 Dějiny T. J. Sokol Pardubice 1 od roku 1863 do roku 2012

5.1.1 Vznik a počátky Sokola v Pardubicích

Myšlenka založení Sokola v Pardubicích se zrodila v řadách členů spolku Měšťanské besedy při konání schůze již v červnu roku 1863. Členové, inspirováni vznikem T. J. pražské, podnikli první kroky k založení tělocvičné organizace, vypracovali první stanovy, které po drobné korekci byly záhy v dubnu roku 1864 schváleny. Prvotní nadšení však nebylo postačujícím motorem pro fungování Sokola a poskytnutá možnost cvičení a společenského vyžití nenašla veřejného zájmu. V roce 1866 proběhla Rakousko-pruská válka, během níž město fungovalo jako velký lazaret. Většina zájmových kroužků pozastavila svou činnost a ani nově vznikající tělocvičná jednota nebyla výjimkou. Další kroky byly podniknuty až v roce 1867. Dne 15. října zasedala schůze Měšťanské besedy a usnesla se ke svolání mimořádného výboru na den 20. října 1867. Sešlo se na padesát mužů, byl sepsán seznam zakládajících členů v čele se starostou. Prvním starostou se stal Václav Bubeník, tehdejší starosta sedmitisícového města Pardubic. 14. listopadu 1867 se konalo již první veřejné cvičení s účastí 34 cvičenců. Rok 1867 můžeme považovat za skutečný rok založení T. J. Sokol Pardubice, což dokazuje i zápis do katastru z ledna roku 1868. Zprvu však Sokol měl podobu více politického spolku uznávajícím a bijícím se za ústavní práva občanů, za vlastenectví a demokracii než tělovýchovné instituce. To dokazují záznamy z roku 1868, kdy TJ Pardubice podpořila činnost českých poslanců. Po vydání deklarační stanoviskem zaslali členové výboru telegram: „Nazdar statečnému počínání poslanců našich. Tužme se v zápase k dalšímu boji pro nehynoucí práva koruny svatováclavské! Nazdar! V Pardubicích dne 23. srpna 1868.“ (Balatka et al., 1993, 73). Jako trest za tento telegram hrozilo jednotě rozpuštění, v závěru se trest rakouských úřadů omezil pouze na pokutu. Činnost Sokola probouzející v občanech národní povědomí, jeho účast na demonstracích a nacionálních akcích nezůstala i nadále bez potrestání. Roku 1868 byl nepřízní rakouské vlády zmařen chystaný první všesokolský slet v Praze (Balatka & Habrštátová, 1993).

Ke cvičení se využívaly prostory chodby městské reálky. Hlavním cvičitelem a prvním náčelníkem se stal František Čermák vyslaný Tyršem z T. J. pražské. Všestrannost jednoty se projevila i vstupem do střeleckého kroužku a vytvořením zvláštního hasičského sboru (Balatka & Habrštátová, 1993).

Rok 1868 byl ve znamení bohaté společenské aktivity. V prostorách Veselky byl v lednu uspořádán první sokolský ples a 24. února započala tradice sokolských šibřinek (Balatka & Habrštátová, 1993).

Vybudování tělocvičny Na Olšinkách

První snahy k vybudování vlastní tělocvičny jsou datovaný již k roku 1868. Bohužel, nedostatek financí a nepříznivý historický vývoj umožnil její zbudování až v roce 1923. Před postavením vlastní Sokolovny se za účelem cvičení využívaly prostory chodeb reálky. V roce 1872 byly získány místnosti městského pivovaru, o které se dělila tělocvičná jednota společně se spolkem ochotníků a Měšťanskou besedou. V roce 1877 došlo ke zbudování letní tělocvičny na Olšinkách. Posléze v roce 1882 byla zřízena tělocvična v reálce, kterou mohli Sokolové využívat v čase mimo výuku studentů. V devadesátých letech úsilí o vlastní sokolovnu značně rostlo. 1893 bylo založeno „Družstvo pro založení tělocvičny“ významné pro získávání finančních prostředků na realizaci stavby. Výdělky z různých společenských akcí, pořádaných sbírek a darů stále nestačili. Dostatek financí a vhodná stavební parcela byla zajištěna až v roce 1922. V dubnu započala stavba podle projektů architektů Šantrůčka a Mendla. Pod vedením Sokola Ferdinanda Potůčka se podařilo sokolovnu postavit v rekordním čase téměř jednoho roku. V červnu 1923 byla sokolovna slavnostně otevřena župním sletem a to k příležitosti šedesátiletého výročí založení Sokola. Pravidelné cvičení bylo zahájeno 6. září 1923. Celkové náklady na stavbu s vnitřním zařízením, úpravou místa kolem sokolovny a hřiště se vyšplhaly na částku necelých tří milionů korun (Balatka & Habrštátová, 1993; Horák, 1938).

5.1.2 Pardubická jednota v 70. letech 19. století

Doba entusiasmů let šedesátých vystřídala v sedmdesátých letech nejhlubší krize. Období činnosti a růstu vystřídalo období pasivity způsobené politickou situací a neshodami uvnitř jednoty. Stranické konflikty se vyhroutily až v odstoupení některých významných činníků z jednoty a způsobily tak následný úpadek i v počtu cvičenců. Nebylo možné konat valné hromady, protože členové Sokola se nesešli, Sokol upadal. K oživení došlo v roce 1879 díky aktivitě mladého učitele tělocviku Ferdinanda Wenera, kdy za jediný měsíc stoupl počet členů ze 47 na 119. Ferdinand Werner, oblíbený žák Tyrše, od roku 1875 náčelník pardubické jednoty, znamenal pro Sokol Pardubice stejný pojem jako Tyrš pro celé sokolstvo. Zemřel již v roce 1885 ve svých 31 letech věku (Balatka & Habrštátová, 1993; Horák 1938).

Koncem 70. let se Pardubice začaly dostávat do pozice hospodářsky významného města, důvodem byla strategická pozice na železničním uzlu a velké průmyslové závody. Členem Sokola se stal bruslařský klub. Pro členy a veřejnost se tak v zimních měsících naskytla možnost veřejného bruslení (Balatka & Habrštátová, 1993).

5.1.3 Činnost jednoty v letech 80. a 90. 19. století

Navzdory skutečností, že se Pardubice ocitly ve fázi ekonomického vzrůstu a pardubickému Sokolu se tím otevřely dveře k možnostem a uplatnění ve společenském vyžití obyvatel, k značnému rozšíření členské základny nedošlo. Živou vodou pro cvičitelskou činnost pardubického Sokola se stal až I. všesokolský slet konaný 11. června 1882 k příležitosti dvaceti let od založení Sokola. Slet zapříčinil větší „ruch“ v tělocvičně a vytvoření pověstného salonního družstva osmi borců, tzv. okteto, které svými výkony ještě dlouho přitahovali nové zájemce na cvičení. Další vzpruhu pro cvičební aktivity mělo na svědomí zakládání žup. Organizace žup přinesla pružnější způsob vedení jednot a lepší nácvik společných všesokolských cvičení. Vznik Východočeské župy Pippichovy je datován k roku 1885. Vytvoření župy obohatilo činnost jednoty o pořádání župních slavností a pro samotné cvičení to znamenalo četné inovace v podobě zahájení cvičení učňů nebo zavedení docházky (Balatka & Habrštátová, 1993; Horák, 1938).

V druhé polovině 80. let se opět negativně projevila politická situace. Soustavné politické pře se podepsaly na fungování celé jednoty. Ve vedení vystřídal strana mladočechů konzervativní stranu staročechů. Veškeré změny a názorová nejednota činovníků zapříčinily, že se TJ Sokol Pardubice 1 v roce 1887 ocitá v krizi. Situaci nepřidala ani zpráva o připravovaném II. všesokolském sletu, který byl z důvodu rozhodnutí rakouských úřadů zrušen. Do negativního vývoje jednoty zasáhlo v roce 1889 založení České obce sokolské a v souvislosti s ním pořádané gymnastické závody v Paříži. Další povzbuzení přišlo posléze v roce 1891 a to pořádání II. všesokolského sletu v Královské oboře. Do všestrannosti hlouběji pronikají nové sporty, jako šerm, jezdectví, již zmiňované bruslení a cyklistika. Činnost šermířského kroužku vyvrcholila v roce 1903, kdy se v Pardubicích v rámci Východočeské výstavy pořádala velká šermířská akademie za účasti předních pražských a italských šermířů. Postupně se ustanovovaly jednotlivé odbory dle sportů. Cyklistický odbor vznikl již v roce 1897. Poslední větší injekcí pro pardubické cvičení se stal III. všesokolský slet pořádaný na Letné v roce 1895. Za nedlouho se však společnost otrávená

neustálými politickými boji vrátila do starých kolejí a konec 90. let byl opět ve znamení klesající členské základny a úpadku Sokola (Balatka & Habrštátová, 1993; Horák, 1938).

5.1.4 Život jednoty na přelomu 19. a 20. století

Krise způsobená politickou atmosférou se nevyhnula ani období na přelomu 19. a 20. století. K politickým sporům se navíc přidružily ještě spory o náplň a činnost jednoty. Uvnitř jednoty vznikly dva názorové směry, co se týče úkolu a programu TJ Sokol Pardubice. První skupina zastávala názor, že pravý úkol jednoty se skrývá pouze ve cvičení, na rozdíl od skupiny druhé, která se odkazovala na myšlenku sokolské všestrannosti a kladla stejný důraz i na činnost vzdělávací. Po rozhodnutí výboru a stanovení nového starosty a náčelníka se rozhodlo o propagování druhého směru. Pořádaly se členské schůze s vzdělávacími přednáškami. Přednášky nejednou zapříčinily bouřlivé reakce, obzvláště vystoupení T. G. Masaryka, jehož názory byly v rozporu se zpátečnickými postoji hlavního politického proudu v Pardubicích (Balatka & Habrštátová, 1993).

V prvních letech 20. století docházelo k častému střídání náčelníků. Tělocvičná činnost jednoty nedosahovala zvláštních sportovních výkonů, ale cvičilo se pravidelně po celý rok ve třech družstvech. Oddíl mužů cvičil třikrát týdně, oddíl dorostenců dvakrát. Významným mezníkem pro rozšíření členské základny se stal rok 1905, kdy došlo k založení ženského odboru jednoty. První návrh na jeho vznik padl již v roce 1897, rok poté byly ženy dokonce přizvány k sokolské práci a cvičení. Veškeré snahy však pravděpodobně předběhly dobu a vyšly bez ohlasu. Ženský odbor, po přiznání volebního práva ženám, v lednu 1908 zanikl a ženy se staly plnoprávnými členkami Sokola. Ženy si následně na to vytvořily svůj první cvičební sbor pro cvičení žákyň (Balatka & Habrštátová, 1993; Balatka et al., 1993).

5.1.5 Jednota v předválečných letech a její činnost během 1. světové války

I v prvních desetiletích dvacátého století se prostřídalo období rozvoje, stagnace a úpadku. Pozitivní vývoj jednoty následoval po V. všesokolském sletu v roce 1908, kdy se stal náčelníkem František Netušil. Ve spojitosti s blížícím se VI. všesokolským sletem se značně zvýšila tělocvičná aktivita. Pravidelně se pořádala veřejná cvičení v rámci východočeských jednot, župní slety, slety v zahraničí, různé závody a veřejná vystoupení například k příležitosti posvícení. Cvičení byla pestrá, používalo se různé náčiní jako kužely či krátká hůl zvaná baton, pravidelně bylo zapojováno i cvičení boxu, trénovalo se rovněž veslování. Členská základna začala nabývat na síle a v roce 1911 se vyšplhala na počet 430 cvičících členů. Vzhledem k rostoucímu počtu členů bylo nezbytné úměrně rozšířit

cvičitelskou základnu. Pro tyto účely pořádala jednota v zimě tělocvičný kurz a v létě potom otevřela cvičitelskou školu, kde se pod vedením cvičitelského sboru vzdělávali noví cvičitelé. Rostla i společenská angažovanost Sokola. Jednota přijala členství v řadě organizací, jakou byla Ústřední Matice školská. Překvapením byl i počínající kladný přístup ze strany státu. Ačkoli se Sokol netajil svou nespokojeností se státoprávním uspořádáním a v podstatě každý všesokolský slet byl ztělesněnou protirakouskou demonstrací, VI. všesokolský slet byl přijímán bez větších výhrad a dokonce se ho účastnil oficiální zástupce císaře a dva ministři. Ve stejném roce 1912 se uskutečnil i I. slet Svazu slovanského sokolstva. Na slety se připravovalo prostřednictvím vystupování na sokolských akademiích a dalších veřejných vystoupeních, cvičilo zde žactvo, dorost, muži i ženy. Další významnou akcí byla hned následující rok 1913 oslava padesátiletého jubilea pardubického Sokola, jejíž součástí se stal průvod městem a velké veřejné cvičení. V roce 1914 byl založen veslařský oddíl Sokola. Do slibného rozmachu sokolství zasáhla dne 28. června 1914 zpráva o zastřelení rakouského následníka trůnu. Sedmdesát pět členů jednoty se tehdy účastnilo sletu v Brně, program byl následně přerušen a ukončen. Již 26. července 1914 byla vyhlášena mobilizace a ještě v téže roce zasáhla branná povinnost 88 členů jednoty. Dne 24. listopadu 1915 byla rozpuštěna ČOS, jednoty přežívaly dál. Jejich činnost se zaměřila na zdravotnickou osvětu, z tělocvičny se stal lazaret a Sokolové neodvedení do války pomáhaly s prací Červenému kříži. Na nádraží jednota zřídila kuchyni pro občerstvení projíždějících vojáků. Počet členů jednoty každým rokem války prudce klesal. Po odchodu posledního člena mužského cvičitelského sboru na frontu v roce 1916, přestali dnem 1. srpna cvičit žáci. Následně zemská školní rada zakázala cvičení studentům středních škol. V prosinci 1916 skončilo cvičení žákyň a po zákazu osvětlování veřejných místností z důvodu nedostatku uhlí, přestaly cvičit i ženy. Cvičení bylo obnoveno až 15. června 1917. Kromě tohoto období jednota svou činnost po dobu války nezastavila a účastnila se cvičení a župních závodů (Balatka & Habrštátová, 1993; Balatka et al., 1993).

Účast v 1. světové válce

V průběhu 1. světové války bylo povoláno z 280 celkem 168 členů jednoty. Z nich 19 v boji padlo a 18 přeběhlo do legií. Sokolská legitimace tehdy znamenala pro vstup do legií nejlepší doporučení. Z legionářů v Rusku zahynuli dva členové pardubické jednoty, jedním z nich byl vzdělavatel jednoty profesor Rokyta, ve Francii padl rodák ze Sezemic, pan Bezdíček (Balatka & Habrštátová, 1993; Horák, 1938).

5.1.6 Život jednoty v meziválečném období

Zpočátku roku 1918 byla účast na cvičení opravdu skromná. V průběhu roku se situace měnila k lepšímu a jednota se vzpamatovávala z ran války souběžně s nově vzniklou Československou republikou. Než se však Sokolové vrátili do svých řad a obnovili veškeré činnosti, čekal je ještě úkol národního významu. Sokolové dostali funkce „národního vojska“. Ke konci 1. světové války a v prvních měsících po vyhlášení české samostatnosti nahrazovali armádu a zajišťovali vnitřní a vnější bezpečnost země. Okresní národní výbor pověřil pardubickou jednotu organizací strážní a bezpečnostní služby a o členky požádal o proviantní zabezpečení vojáků vracejících se z války (Balatka & Habrštátová, 1993; Balatka et al., 1993).

V oblasti vnější bezpečnosti se Sokoli uplatnili zejména na území Slovenska, které bylo nuceno obhájit své územní pozice vůči maďarskému národu. Pardubičtí Sokoli pomáhali jak při obsazování slovenského území v únoru roku 1919, tak i při samotných bojích proti maďarské armádě. K finálovému usmíření vojensko-politické situace došlo až po podepsání Trianonské mírové smlouvy dne 6. června 1920, kde Maďarsko potvrdilo hranice Slovenska (Balatka & Habrštátová, 1993; Balatka et al., 1993).

Pardubičtí Sokoli na Slovensku v roce 1919

První měsíce existence Československa představovaly nelehký úkol pro novou vládu a vznikající československou armádu a právě z důvodu nespokojenosti Maďarů s poválečným uspořádáním a s nuceným opuštěním území, bylo nezbytné vyžádat pomoc Sokolů. Sokolští dobrovolníci z pardubické jednoty byli na Slovensku nasazeni celkem třikrát. V prvním případě se octli na Slovensku v únoru 1919 při příležitosti přesídlení vlády z Žiliny do Bratislavy. Slovenská vláda se bála možných ataků ze stran maďarského a německého měšťanstva. Nechala poslat pro zastupující armádu a do Bratislavy se sjelo na dva tisíce Sokolů. Z Pardubic se akce účastnilo 46 členů jednoty. Negativní vývoj situace v létě 1919 si vyžádal druhý pobyt bratrů na slovenském území. Dne 16. června 1919 byly v TJ Sokol Pardubice 1 provedeny vojenské odvody, při kterých bylo vybráno 100 členů jednoty ke službě ve zbraní a 159 ke službě strážní. Po výcviku v Praze bylo 29 z nich umístěno v Bratislavě na stráž mostu přes Dunaj. Za odvedenou činnost bylo posléze deset účastníků vyznamenáno válečným křížem. Jedním z nich byl Karel Půlpitel, rodák ze Sezemic. Nejdelší akcí byla dvouměsíční výpomoc v Levoči. V červnu 1919 obdržela jednota výzvu od náčelníka Scheinera k mobilizaci a pokyny k dalšímu úkolu. Pardubičtí dobrovolníci byli zařazeni do 2. čety III. roty II. sokolského praporu pluku Stráže svobody a vysláni vlakem

přes Liptovský Mikuláš a Poprad na místo určení, do Levoče. Zde působila četa 23 členů pardubické jednoty a dvou kutnohorských Sokolů spolu s četou chrudimských dobrovolníků. Sokolové vykonávali strážní službu, odchyťovali zběhy, dohlíželi na pořádek a případně tišili vnitřní nepokoje. Po krátkém působení začali spolupracovat s místními členy sokolské jednoty a domluvili se na pravidelných cvičeních. Vrcholem spolupráce s levočským Sokolem bylo veřejné cvičení pořádané 10. srpna 1919. Dne 16. srpna se v kasárnách v Levoči konal závěrečný nástup a 18. srpna se Sokolové navrátili již jako civilisté do Pardubic (Balatka et al., 1993).

Vzhledem k událostem 1. světové války stoupalo uvědomění si důležitosti správného vedení mladé generace. Tudíž po roce 1918 byla největší pozornost směřována na výchovu a rozvoj dorostu. Kladl se důraz na činnost vzdělávací. Od roku 1920 se dokonce pro vstup do Sokola stalo povinností složit zkoušku, k jejímu splnění bylo nutné znát ideu Sokola, jeho historii, Tyršovu tělocvičnou soustavu a základy zdravotní výchovy (Balatka et al., 1993).

V oddílech všestrannosti rostla základna tělocvičných aktivit. Dorost se postaral o rozmach míčových her, které se do cvičebního programu jednot dostávaly po vzoru zahraničních jednot ze Států. Byl zaznamenán boom v házené a „wolley ballu“ (Horák, 1938). Rozvíjela se atletika a turistika, expandovaly jednotlivé odbory včetně nového junáckého odboru Sokola. Při sokolu se pořádala ochotnická a loutková divadla, jednota si vytvořila vlastní sokolskou kapelu. Podíl na společenském dění ve městě byl značný a stále vzrůstal. Významnou kulturní událostí jednak pro město, jednak pro Sokol a jeho zviditelnění, se stala Celostátní výstava tělesné výchovy a sportu konaná v Pardubicích v roce 1931. Zahájení této největší tělovýchovné a sportovní akce 30. let si nenechal ujít ani prezident T. G. Masaryk a někteří z členů vlády. K příležitosti výstavy byl organizován župní slet, do čela pořadatelského výboru byl zvolen starosta pardubické jednoty Ing. Petráň. Slet se ukázal být nejkrásnějším podnikem celé výstavy. Výstavu provázela i expozice k dějinám Sokola (Balatka & Habrštátová, 1993; Balatka et al., 1993).

Sokol mezi válkami masivně expandoval a docílil zakládání mnoha nových jednot. V Pardubicích vznikla TJ Sokol Pardubice 2 a Sokol Svítkov. Rozšiřovaly se tělocvičné prostory, stavěly se tělocvičny. Do roku 1938 Sokol vybudoval na 1000 tělocvičen a na 2000 hřišť, členská základna ČOS se blížila k milionovému počtu. Zastavení slibného rozvoje jednoty a celé organizace přinesla až 2. světová válka a období okupace (Balatka & Habrštátová, 1993; Balatka et al., 1993).

Významné osobnosti jednoty od počátku meziválečného období

Mezi válkami se do historie tělocvičné jednoty zapsalo mnoho velmi výrazných postav, jak na pozicích vedení jednoty, tak na poli cvičitelů a cvičenců. Většina z nich Sokolu obětovala celý život a jejich působení mělo podstatný vliv na vývoj celé jednoty a odrazilo se i v podobě současného Sokola. Právě pro tyto důvody jsem se rozhodla osobnostem převážně meziválečného období věnovat samostatnou podkapitolu.

V roce 1919, po úmrtí Karla Kašpara, se na funkci starosty dostal Stanislav Lipčik. Lipčik původně působil ve vzdělavatelském odboru, kam se posléze v roce 1928 opět vrátil. Byl vystřídán Ing. Karlem Petránem. Starosta Petrán se zasloužil o velký rozmach jednoty právě od roku 1928 až po 2. světovou válku, významné bylo i jeho zapojení v protifašistickém odboji. Pozici starosty zaujal rovněž po obnově Sokola v roce 1945 až do roku 1948. Náčelnické křeslo pardubické jednoty je stejně silně jako Pardubice s perníkem spjata s rodinou Hylmarů. Prvním náčelníkem se z rodu Hylmarů stal Jindřich Hylmar, majitel hodinářství a zlatnictví, původem z Nové Paky. V pozdějších letech měl společně s Františkem Netušilem na starost cvičení žactva. Za jejich času jednota čítala kolem 250 žáků ve věku od šesti do čtrnácti let. Zvládnout takový počet svědčí o jejich nevídaných cvičitelských schopnostech. V Sokole působili i jeho dva bratři, Jaroslav a Josef. Josef šel ve stopách svého bratra a taktéž se posléze realizoval ve funkci náčelníka. Sokolu se nevyhnula ani následující generace Hylmarů, děti Jindřicha Hylmara, Miroslav, Vladimír a Zdeňka. Všichni byli vynikající všestranně nadaní cvičenci i cvičitelé. Po strýci Josefu převzal roli náčelníka Miroslav Hylmar. Po jeho předčasném úmrtí se stala v roce 1946 náčelnicí Zdeňka Štěpánková rozená Hylmarová, která náčelnické kormidlo opustila až v roce 1991. Mezi její zásluhy patří mimo jiné velký vzrůst cvičitelského sboru žen a jeho udržení i v době existence ZRTV. Na poli závodnickém a cvičitelském nelze opomenout jména Miloš Svoboda, pozdější vítěz Velké pardubické steeplechase, Jožka Hamele, Ludva Kindl, Vladimír Weber, Jiří Polák, perfektní gymnasta, fotbalista, dobrý lyžař a volejbalista Josef Máslo, a mnoho dalších. Jožka Hamele, cvičitelská kapacita u dorostu do roku 1928, oplýval vynikajícími trenérskými dovednostmi. Měl cit pro výběr talentů, uměl svěřence zaujmout a jeho životní filozofie „Kde stanutí, tam smrt.“ byla inspirací pro další generace cvičitelů. Ludva Kindl, v mládí skvělý gymnasta, cvičil dorost společně s Jožkou. V pozdějším věku pak zaujal místo trenéra a rozhodčího v gymnastice a volejbalu a celkem v tělocvičně strávil téměř sedmdesát let. Vladimír Weber, odchovanec cvičitele Jožky Hamele, se v letech 1935 až 1938 svému učiteli již dokázal náležitě vyrovnat. A na závěr je vhodné připomenout Jiřího Poláka, fotbalistu,

házenkáře a lyžaře, jenž se rovněž zařadil mezi cvičitele s výjimečnými pedagogickými schopnostmi (Balatka & Habrštátová, 1993; Balatka et al., 1993; Horák, 1938).

5.1.7 Jednota v době 2. světové války

2. světová válka znamenala konec činnosti pro většinu tělovýchovných organizací. Tyto organizace v čele se sokolským hnutím mohly ohrozit plány nacistů, byly proto považovány za nepřátele říše a předem úmyslně likvidovány. Říšská vláda rozbila ČOS téměř do základů, jednoty nevyjímaje. V září roku 1938 byla vyhlášena prezidentem Benešem mobilizace. Do dvou hodin byli muži, členové Sokola, připraveni k odjezdu do posádek. Důsledky nešťastného uzavření Mnichovské dohody zapříčinilo, že veškerá připravenost vyšla v nišeč. Posléze branná povinnost zasáhla devět mužů z pardubické jednoty. Ostatní nastupovali do strážní služby a působili v civilní protiletecké obraně. Ze sokolovny se zprvu stala ubytovna pro narukované vojáky, následně pak přístřešek pro uprchlíky z obsazených pohraničních oblastí. V březnu 1939 sokolovnu obsadili Němci. Cvičení se muselo přesunout do tělocvičny reálky a pak v červnu 1941 do tělocvičny gymnázia, poněvadž Němci zabrali pro vojenské potřeby i prostory reálky. Žactvo si vybuodovalo zázemí v obecné škole U Kostelíčka. V únoru roku 1941 se uspořádalo poslední zasedání valné hromady. V dubnu byla pozastavena činnost ČOS a 11. října 1941 byl vydán výměr o rozpuštění ČOS. Na jeho základě došlo k zastavení činnosti hlavních orgánů jednot a k rozpuštění všeho sokolstva. V lednu 1942 přišel starosta Ing. Petráň o správcovství sokolského majetku a funkci převzal Němec H. Pömerle (Balatka & Habrštátová, 1993; Balatka et al., 1993).

Členové Sokola se během války aktivně zapojovali do protifašistického odboje. Ve východních Čechách se vytvořily odbojové skupiny v Pardubicích, Hradci Králové, Hořicích, v Nové Pace a dalších. „Jen ve Východních Čechách zatkli německé úřady 386 členů Sokola, z nichž bylo 43 popraveno a 53 jich zahynulo v koncentračních táborech.“ (Frajdl, 1975, 48). Z pardubické jednoty bylo uvězněno v koncentračních táborech a věznicích 21 lidí, z nich se tři nevrátili živí. „Náčelnice Marie Paloušková, Věra Junková, Alfréd Bartoš a František Vaško se stali oběťmi heydrichiády pro své zapojení v domácím odboji. V zahraničí položili své životy letci Jaroslav Skutil a Rudolf Borovec. Z členů jednoty působili v zahraničí také Vojtěch Formánek, Egon Nezbeda a generál Richard Tesařík, kteří se po skončení války vrátili domů.“ (Balatka & Habrštátová, 1993, 61).

5.1.8 Poslední tři roky Sokola (1945 - 1948)

S obnovou tělovýchovných organizací se začalo okamžitě po osvobození republiky v květnu roku 1945. Nejprve vznikl 5. května 1945 jako jednotící organizace Ústřední národní tělovýchovný výbor. V Pardubicích fungoval Národní tělovýchovný výbor složený ze zástupců všech pardubických sportovních a tělovýchovných spolků. V čele předsedal Ing. Petráň. Po převzetí zabaveného majetku byl dalším cílem výboru, jakožto sjednocené organizace, bylo uskutečnění Tyršových her. Hry se pořádaly v září 1945 v Tyršových sadech za účasti členů Sokola, Orla a členů dalších organizací a sportovní klubů. Sportovci soutěžili v atletice, gymnastice, kanoistice, házené, odbíjené, veslování, rohování (dnešním boxu) a kopané. Hry zakončil průvod městem a akademie v pardubickém divadle. Jednalo se o impozantní důkaz schopností příznivců sportu a hlavně Sokolů, jak rychle je možné zmobilizovat síly a překonat následky tak krutého období 2. světové války. Sokolovna byla zpřístupněna 8. září 1945 a od poloviny září mohlo začít pravidelné cvičení. Náčelníkem byl Miroslav Hylmar, který taktéž vedl sbor mužů. Sbor žen měla na starost jeho sestra Zdenka Štěpánková (Balatka & Habrštátová, 1993; *Pod křídly Sokola*, 2012).

1. ledna 1946 zahájila ČOS samostatnou činnost. Organizace včetně svých jednot a žup se dostala do období nového rozmachu, co do počtu členů i množství pestré sportovní aktivity. Svou činnost zahájil atletický oddíl a v létě začal s provozem dětský tábor pro žactvo pardubického Sokola. Jednotě byly darovány bratrem Prokešem z Ostřetína pozemky v Horním Jelení. V roce 1946 zde vznikla prázdninová osada pro pořádání letních táborů, kde jezdilo sto až sto dvacet žáků a kolem stovky žákyň. Jednota nezaostávala ani v oblasti společenského a kulturního vyžití. Druhou únorovou sobotu v roce 1946 se konaly jubilejní 30. šibřinky. Začaly také přípravy na XI. všesokolský slet s heslem: „Věrní zůstaneme.“. V rámci příprav vznikl propagační odbor s výstižným mottem: „Šetříme na slet.“. Jednota v roce 1947 zaujala místo největší jednoty v České republice, čítala více jak 1500 členů a zaštiťovala 18 odborů (finanční, hospodářský, cvičitelský, pořadatelský, vzdělávací, táborový, zdravotní, hraničářský, propagační, tiskový, sociální, hudební, loutkářský, herní, stavební, jezdecký, kuželkářský, lyžařský). Příznivý vývoj Sokola zatemnila politická situace. V těžkém a složitém poválečném období počal stoupat vliv Komunistické strany Československa. Její členové postupně pronikali do sokolských jednot s cílem ovládnout nebo rozbít jejich činnost. Únorové události roku 1948 odstartovaly opětovnou likvidaci sokolského hnutí. Atmosféra politického napětí a probíhající vnitřní prověrky sokolských řad

způsobily, že se jednalo o nejsmutnější slet v dějinách Sokola (Novák, 2006; Balatka & Habrštátová, 1993; Balatka et al., 1993).

5.1.9 Jednota v letech totality (1948 - 1989)

Po XI. sletu byl osud ČOS zpečetěn a události nabraly rychlý spád. Ještě do konce roku 1948 byly zrušeny všechny župy, sokolské jednoty byly slučovány se sportovními kluby. Sokol opouštěla řada členů, někteří dobrovolně znechuceni současnou situací, jiní na nátlaky akčních výborů. Očistné komise vyloučily z jednot bez sebemenších důvodů desítky Sokolů, v Pardubicích celkem 71 členů jednoty. Sokol pak ve své původní podobě existoval již pouze v zahraničí. 13. dubna 1949 byla zastavena činnost České obce sokolské. ČOS byla rozpuštěna v roce 1951 a zákonem z 12. prosince 1952 zcela zrušena. Jak se po letech ukázalo, byl XI. všesokolský slet výjimečný i v tom, že byl posledním československým sletem (Novák, 2006; Balatka et al., 1993).

Po válce ustanovilo Ministerstvo školství vedle sektoru A a B (školství a kultury) ještě sektor C pro tělesnou výchovu a sport. Na začátku roku 1948 byl sektor C zrušen, namísto něho se 31. března 1948 zřídil Státní výbor pro tělesnou výchovu a sport. Změna nastala ještě vícekrát, v roce 1957 se ustanovil Československý svaz tělesné výchovy (ČSTV). Podstatné však pro Sokol a další tělovýchovné organizace bylo, že tělesná výchova a sport od 31. března 1948 již zůstala pod řízením státu. Zestátnění a sjednocení tělesné výchovy způsobilo, že sokolský tělocvik se stal oddílem základní tělesné výchovy, později oddílem základní a rekreační tělesné výchovy (ZRTV). Do TJ Sokol Pardubice 1 bylo roku 1948 začleněno několik dalších pardubických tělovýchovných organizací. Jmenovitě se jednalo o: Cyklistický odbor SKP, Český veslařský klub, DTJ Pardubice, DTJ Pardubičky, KAPA klub, Kuželářský klub, Lawn Tennis Cercle, Městský závodní klub, TJ Orel, SK Rapid, SK Pardubičky, Ski klub, AFK Sparta, Stolní tenis, Svaz československých všesportovních rozhodčích a Východočeský jezdecký klub. Taková centralizace přinesla těžkopádnost, růst administrativy a krátce na to, měla za následek rapidní úbytek členské základny. Sjednocení způsobilo stálé boje o cvičební prostory a finance. Členstvo TJ Sokol Pardubice 1 se sešlo na poslední valné hromadě 9. února 1949. V srpnu 1950 změnil Sokol své jméno na Sokol Slavia Pardubice a postupně se zcela přetvořil ve státem řízenou organizaci. Do roku 1957 bylo jméno Sokola ještě několikrát pozměněno až na finální název Tělovýchovná jednota Dynamo Pardubice. Tělovýchovná jednota Dynamo Pardubice se udržela až do roku 1990, kdy po

dlouhých čtyřiceti letech došlo k obnovení Sokola Pardubice (Balatka & Habrštátová, 1993; Balatka et al., 1993).

V průběhu let 1950 až 1951 se z pardubického Sokola vytrácela i vzdělávací a kulturní složka jeho působení. V roce 1950 se rovněž konal poslední tábor na Horním Jelení. Rokem 1951 končí veškeré podrobnější záznamy o jeho činnosti. Někteří cvičitelé odešli, na 71 jich bylo záhy po sletu v důsledku komunistických prověrek z jednoty vyloučeno, zbylí vytrvalci ve většině případů působili ve cvičitelském sboru i výboru ZRTV. Vytrvali rodinné klany Hylmarů, Hofmanů, Skutilů a dalších. Zůstalo cvičení žáků a přetrval oddíl žen. Ženy si uchovaly silnou cvičitelskou základnu až do současnosti, důkazem je například existence sborovny žen (Balatka & Habrštátová, 1993; Balatka et al., 1993).

Snahy o obnovu Sokola v roce 1968

Po obnově v roce 1945 proběhl první pokus o obnovu Sokola v roce 1968. Tehdejší aktivní členové ZRTV a staří Sokolové využili volnější politické situace Pražského jara. Sokolové a ZRTV se domluvili na spojení a společné práci, vznikl odbor Sokol a předsedkyní se stala Jitřenka Klicperová. Začaly se konat pravidelné členské schůze, a ačkoli vlivem politických událostí v roce 1969 až 1970 byl odbor Sokol donucen se opět vrátit k názvu ZRTV, jeho členové neodešli a nepřestali se o dění v TJ Dynamo zajímat (Balatka & Habrštátová, 1993; Balatka et al., 1993).

5.1.10 Vývoj oddílů všestrannosti po roce 1990

Třetí a konečné obnovy a znovuustavení se Sokol v čele s ČOS dočkal až v roce 1990. Nově vzniklá TJ Sokol Pardubice 1 navázala na činnost TJ Dynamo a pokračovala v tradicích Sokola. Do roku 1990 prošlo jednotou na tři desítky sportovních oddílů. Po ukončení činnosti Dynama dne 30. června 1991 si atletika, kulturistika, lyžování, plavání, tenis a veslování obnovily vlastní kluby. Tělocvičná jednota Pardubice 1 zastřešovala basketbal, volejbal, horolezectví, sportovní gymnastiku, šerm, turistiku a ZRTV. Oddíl ZRTV je nynějším oddílem sokolské všestrannosti. Turistika se později vrátila do Klubu českých turistů. Z kanoistiky a krasobruslení se ustavilo nové Dynamo (Balatka & Habrštátová, 1993; Balatka et al., 1993).

V roce 1993 čítala jednota kolem tisíce členů v sedmi oddílech. Oddíl sokolské všestrannosti zahrnoval věkové složky od dětí předškolního věku až po cvičence věku důchodového. Dvě skupiny rodiče a dětí měly dvě hodiny týdně. Dvakrát týdně cvičili též složky předškolních dětí, mladších a starších žáků, mladších a starších žákyň. Dorost a muži

vytvořili skupinu všestrannosti se zaměřením na sportovní gymnastiku. Další skupina mužů, ženy a věrná garda cvičili ve třech skupinách jógu, ve dvou kondiční kulturistiku a fungovaly kroužky rytmického a zdravotního tělocviku. (Balatka & Habrštátová, 1993).

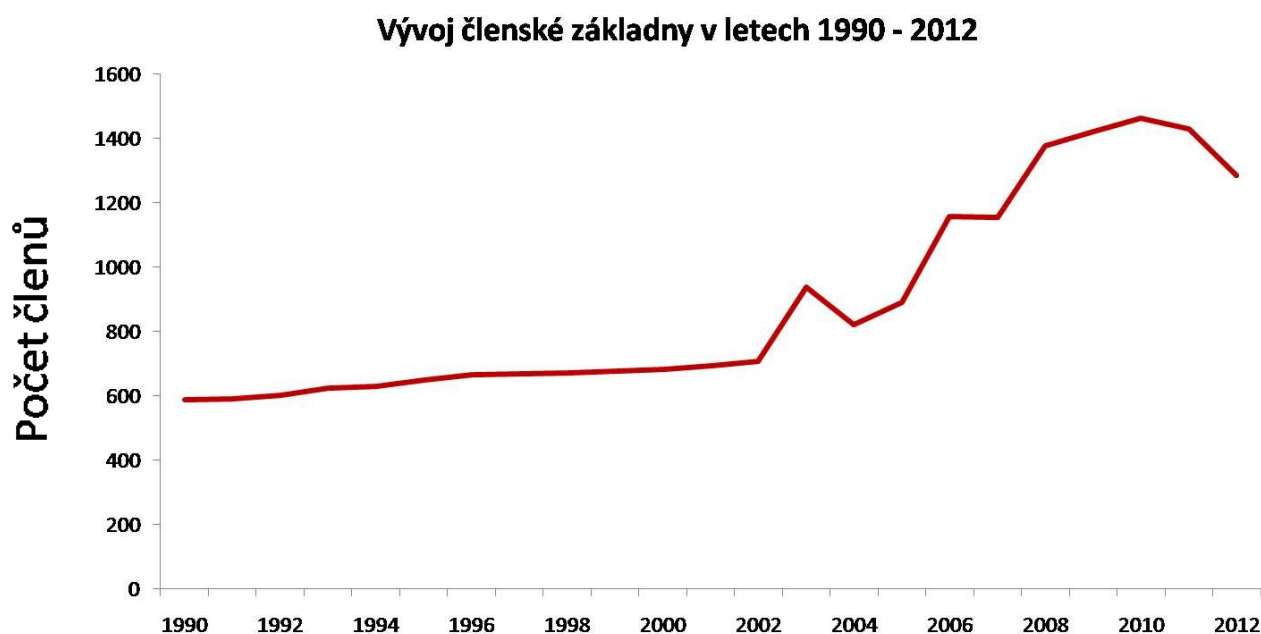
V následujícím desetiletí v pardubické jednotě nedošlo k zásadním strukturálním změnám. TJ Sokol Pardubice 1 si zachovala sedm sportovních oddílů a členská základna, až na drobné výkyvy a mírný pokles v roce 2012, stále rostla pozitivním směrem (viz Obrázek 2). Oddíl všestrannosti prošel změnami ve skladbě a náplni cvičebních hodin. Největší boom zaznamenalo cvičení rodičů a dětí. Z původních dvou hodin týdně v roce 1990 se rozšířilo cvičení na 14 hodin týdně. Obsah cvičebních jednotek je od roku 2000 uzpůsoben pro děti od jednoho do 4 let věku. Ze skupin předškolních dětí, žáků a žákyň došlo ke změně v hodinách mladších a starších žáků a mladších a starších žákyň. Skupiny byly z důvodu nízké účasti v roce 2000 spojeny a vytvořily se dvě skupiny „žákyně“ a „žáci“. Muži a dorost se stále věnují všestrannosti se zaměřením na sportovní gymnastiku a šplh. Z rytmického tělocviku se v roce 1997 stal Aerobik žen. Cvičení kondiční kulturistiky nahradilo zdravotní cvičení. Zdravotní tělocvik navýšil počty hodin pro ženy a společně s aktuálním trendem obměnil cvičební pomůcky a náplň lekcí.

V současné době tvoří Tělocvičnou jednotu Sokol Pardubice 1 sedm oddílů, oddíl sokolské všestrannosti, basketbalu, florbalu, jógy, oddíl moderního sportovního karate, sportovní gymnastiky, turistiky a volejbalu. Prvenství, co se týče velikosti členské základny, zaujímá od obnovení v roce 1993 do současnosti právě oddíl sokolské všestrannosti. Vyjádřeno v číslech v loňském roce 2012 z celkového počtu 1845 členů Sokola připadlo 1285 na oddíl všestrannosti. Mezi nejsilnější složky stále patří rodiče s dětmi, předškolní žactvo a starší ženy.

5.2 Vývoj členské základny v číslech

Obrázek 1. Křivka vývoje členské základny T. J. Sokol Pardubice 1 od roku 1863 do roku 1947

Obrázek 2. Křivka vývoje členské základny oddílu sokolské všestrannosti T. J. Sokol Pardubice 1 od roku 1990 do roku 2012

6. Akce, plány a projekty T. J. Sokol Pardubice 1 v roce 2013

6.1 Kulturní a sportovní akce T. J. Sokol Pardubice 1

Během roku TJ Sokol Pardubice 1 pořádá nesčetné množství kulturních a sportovních akcí jak pro členy Sokola, tak pro širokou veřejnost. Základní přehled akcí v roce 2013 vyobrazuje Tabulka 1.

Tabulka 1. Akce TJ Sokol Pardubice 1 v roce 2013

Kulturní a sportovní akce v roce 2013		
Únor	2.	Šibrinky
	3.	Dětské Šibrinky
	9.	Běh NAA
Duben	9.	Tisková konference k oslavám 150 let založení Sokola v Pardubicích
	27.	Štít města Pardubic - turnaj ve volejbale žen a mužů
Květen	25.	Přebor ČOS - Čechy ve volejbale žákyň
Červen	18.	Účast na průvodu v Pardubicích v rámci městských oslav
	22. - 23.	Pod křídly Sokola - oslavy 150 let založení Sokola v Pardubicích
	22.	Dětský den
	23.	Sportovní den
Srpen	3. a 4.	Sokol Cup - mezinárodní florbalový turnaj v hale Dašická a NH Sokol
	31.	Memoriál M. Čípy -turnaj volejbalistek ve volejbale
Září	19.	SV Drakiáda, sokolení a rodinné sportovní hry
	28.	Na křídlech Sokola - slavnostní večer ke 150 letům založení Sokola
Listopad	2.	Předvánoční závod ve sportovní gymnastice žákyň
Prosinec	2.	Sportování s Mikulášem - ukázky cvičení oddílu sokolské všestrannosti

Soutěže oddílů sokolské všestrannosti

Během roku nevyjímaje rok 2013 se pravidelně koná řada soutěží, které se účastní cvičenci z řad oddílů sokolské všestrannosti. Jedná se o Župní přebor sokolské všestrannosti v Pardubicích v sportovní gymnastice, lehké atletice, šplhu a plavání. Nejlepší závodníci

posléze postupují na Přebor ČOS. Dále se koná Župní přebor v lehké atletice v Ústí nad Orlicí a v měsíci duben se každoročně pořádá župní kolo Zálesáckého závodu zdatnosti.

150 let Sokola v Pardubicích

K příležitosti jubilejního roku 2013, kdy pardubický Sokol slaví 150 let od svého založení, připravila Tělocvičná jednota Sokol Pardubice 1 ve spolupráci s Magistrátem města Pardubic bohatý kulturní a sportovní program po dobu celého roku 2013. Oslavy tohoto významného výročí odstartovaly únorové 111. Šibřinky. Na jaře a na podzim se oslavy propojí s Městskými slavnostmi, připraven je i sportovní a kulturní víkend v červnu a na konci září bude slavnostní večer zakončený bálou. Přehled akcí upřesňuje propagační leták v příloze 5.

6.2 Plány a projekty

Rekonstrukce sokolovny

TJ Sokol Pardubice 1 v úzké spolupráci s městem intenzivně pracuje na přípravách III. etapy modernizace sportovního areálu Na Olšinkách. První dvě etapy byly zaměřené na venkovní areál, třetí část modernizace by se měla týkat historického objektu sokolovny (viz Obrázek 3 a 4). Také na tuto etapu chce Sokol získat evropské prostředky, konkrétně z Integrovaného plánu rozvoje města (IPRM). V případě pozitivního vývoje projektu a schválení dotací z Evropské unie by se měla rekonstrukce sokolovny zahájit již v průběhu září roku 2013.

Budova sokolovny se využívá přesně 90 let a nyní, i přes velkou snahu Sokola, se ocitá ve špatném technickém stavu. Potýká se s problémy, jakými jsou vlhkost zdiva, nevyhovující sociální zařízení, špatný stav elektroinstalace, havarijní stav střechy, atd. Případné zahájení rekonstrukce by navíc dobře zapadalo do letošního slavnostního roku oslav 150 let Sokola v Pardubicích...

Obrázek 3. Sokolovna - zepředu

Obrázek 4. Sokolovna - pohled z boku

7. Závěr

Sokol od samého počátku nevznikal jen jako občanské sdružení, jehož cílem a posláním je posilování tělesné, duševní a kulturní stránky člověka, ale jeho aktivity měly vždy celospolečenský přesah a nadnárodní charakter. Důkazem je široká členská základna existující od 19. století takřka po celém světě. Z pohledu historie Sokol perfektně charakterizovala starostka ČOS Ing. Hana Moučková „Sokol se zasloužil o stát a život národa“. Představoval symbol vlastenectví a tudíž překážku všem totalitním režimům, byl nedílnou součástí společenského a kulturního dění a zároveň dbal o zdraví a fyzickou schránku členstva. Vycházel a stále usiluje o naplnění nadčasové antické myšlenky kalokagathie. Hodnoty a ideály, na kterých je Sokol postaven, rozhodně nejsou nemoderní a zastaralé. Naopak, jejich aktuálnost a pokrokovost vzhledem k faktu, že se o ně sokolské hnutí opírá již 150 let, je obdivuhodná. Úcta k vlasti, všestranně rozvinutý zdraví člověk s návykem pravidelného pohybu jsou ideály, které by měla vzít za své celá dnešní společnost.

Od založení Tělocvičné jednoty v Pardubicích v roce 1863 do zrušení jednotné organizace ČOS v roce 1952 se nevedou konkrétní záznamy o „oddílech všestrannosti“ jako takových, avšak cvičení vedená v Sokole byla svým obsahem vždy koncipovaná jako cvičení sokolské všestrannosti. Oddíly se členily pouze podle věku a pohlaví. Oddíl všestrannosti a jeho složky v podobě, v jaké jsou známé nyní, existují až po obnovení TJ Sokol Pardubice 1 v roce 1990.

Vývoj oddílů sokolské všestrannosti v pardubickém Sokole tedy vývoj TJ Sokol Pardubice 1 koresponduje s historií celé ČOS. Od počátku své existence působil Sokol jako organizace zaměřená na člověka tělesně zdatného, duševně a sociálně vyspělého, připraveného pracovat a bránit svůj národ. Veškerá cvičení byla směřovaná k dosažení všestranného rozvoje. Sokolové se věnovali cvičení nářadovému, prostnému, drilovali sebeobranu a boj z blízka, měli lekce z šermu, jezdeckví a ovládali i umění hasičské. Po první světové válce došlo k rozmachu míčových her, které se do cvičebního programu jednot dostávaly po vzoru zahraničních jednot a to převážně jednot z USA. V období první republiky pod Sokolem vznikaly oddíly sportovních her, turistiky a atletiky. Cvičení všestrannosti v Sokole získávalo díky zakládání nových sportů a rozvoji nových oddílů další možnosti pro koncept cvičení. Obsahem cvičení se staly míčové hry, chodilo se na výlety, jezdila se voda, konaly se atletické a gymnastické závody. Po roce 1990 navázala nově vzniklá TJ Sokol

Pardubice 1 na činnost TJ Dynamo a pokračovala v tradicích Sokola. Oddíl ZRTV se přetransformoval na oddíl sokolské všestrannosti a v současnosti má většinový podíl na členské základně TJ Sokol Pardubice 1. Vyjádřeno v číslech v loňském roce 2012 z celkového počtu 1845 členů Sokola připadlo 1285 na oddíl všestrannosti. Mezi nejsilnější složky patří rodiče s dětmi, předškolní žactvo a starší ženy.

Doufám, že má bakalářská práce splní svůj primární cíl a poslouží budoucím i současným cvičitelům, župním školitelům sokolské všestrannosti a případně dalším příznivcům pardubického Sokola jako kvalitní a věcný zdroj informací o oddílech všestrannosti co by významné součástí Tělocvičné jednoty Sokol Pardubice 1.

Souhrn

Tématem mé bakalářské práce je popsat vývoj oddílů sokolské všestrannosti Tělocvičné jednoty Sokol Pardubice 1 od počátku existence Sokola v Pardubicích do současnosti. K přihlídnutí ke skutečnosti, že od založení pardubického Sokola v roce 1863 do zrušení jednotné organizace ČOS v roce 1952 se nevedou konkrétní záznamy o „oddílech všestrannosti“ jako takových, zabývá se práce vývojem celé TJ Sokol Pardubice 1. Oddíl všestrannosti a jeho složky v podobě, v jaké jsou známé nyní, existují až po obnovení TJ Sokol Pardubice 1 v roce 1990.

Úvodní kapitola se zabývá historií Sokola a seznamuje s organizací ČOS. Následně práce charakterizuje TJ Sokol Pardubice 1, vysvětluje pojmy odbor a oddíl všestrannosti, objasňuje strukturu župy a jednoty, nastiňuje dějiny Sokolské župy Východočeské – Pippichovy a pardubické TJ Sokol. Pátá kapitola se věnuje hlavnímu úkolu bakalářské práce, přibližuje vývoj oddílů sokolské všestrannosti v rámci T. J. Sokol Pardubice 1. Vzhledem k významu jubilejního roku 2013, kdy Sokol Pardubice 1 oslaví 150 let od založení, je do práce zahrnuta kapitola popisující akce, plány a projekty pro rok 2013.

Primárním cílem mé práce bylo zpracování přehledného, uceleného souboru, který by obsahoval nejdůležitější informace o oddílech všestrannosti Tělocvičné jednoty Sokol Pardubice 1, přiblížil by historii Sokola a osvětlil by základní pojmy z prostředí Sokola. Druhotným cílem mé bakalářské práce bylo usnadnit a zkvalitnit přípravu nových cvičitelů všestrannosti na závěrečné zkoušky a to formou vytvoření kompletního zdroje informací pro účely předmětu Historie sokolské všestrannosti.

Na základě vlastní zkušenosti z pozice cvičitelky všestrannosti a zároveň školitele na župních školeních nových cvičitelů všestrannosti, se domnívám, že má práce svůj cíl splnila a bude představovat přínosný zdroj informací pro členy z řad sokolstva i pro příznivce mimo něj.

Summary

The topic of my thesis is the description of the development of Sokol versatility divisions TJ Sokol Pardubice 1 from the beginning of Sokol Pardubice to the present. It has to be taken into account that from the founding Sokol Pardubice in 1863 to repeal of a unified organization of COS in 1952, no specific records were kept on "Division of versatility" as such. This thesis thus focuses on development of the TJ Sokol Pardubice 1 as a whole. Versatility section and its part as it is now known were restored within TJ Sokol Pardubice 1 in 1990.

The first chapter deals with the history of Sokol and introduces COS organization. Then the work characterizes TJ Sokol Pardubice 1, explains the terms Department and Section of versatility, explains the structure of county and unity, outlines the history of Sokol region Východočeská - Pippichova and TJ Sokol Pardubice. The fifth chapter deals with the main task of the thesis, it outlines the development of Sokol versatility within the TJ Sokol Pardubice1. In 2013, Sokol Pardubice 1 celebrates 150 years since the foundation therefore the thesis contains a chapter describing the actions, plans and projects for 2013.

The primary objective was the processing of lucid, coherent set that would contain important information about the Sokol versatility divisions TJ Sokol Pardubice 1, bringing the history of Sokol and shed light on the basic concepts of area of Sokol. A secondary aim of my thesis was to facilitate and improve the training of new versatility instructors for the final exam in the form of a complete source of information for the subject History of versatility.

Based on the experience of my position as a versatility trainer and the supervisor of training new versatility instructors, I think that my work has met its goal and will be a beneficial source of information for the members of the Sokol series and for fans outside.

Referenční seznam

- Anonymous (2012). *Pod křídly Sokola*. Praha: Ústav pro studium totalitních režimů & Vojenský historický ústav.
- American Sokol Organization (2010). *History*. Retrieved 20. 4. 2013 from the World Wide Web: < <http://www.american-sokol.org/history.php#CSO>>.
- Balatka, O. et al. (1993). *Bojovali již pardubičtí Sokoli za samostatné Slovensko a další zajímavosti z pardubického Sokola*. Pardubice: Státní okresní archiv Pardubice.
- Balatka, O. & Halbrštátová, E. (1993). *130 let Sokola v Pardubicích*. Pardubice: Východočeské muzeum v Pardubicích.
- Bulisová, J. et al. (2003). *Ottova všeobecná encyklopedie ve dvou svazcích (svazek 1, A - L)*. Praha: Ottovo nakladatelství, s.r.o.
- Česká obec sokolská (2004). *Stanovy České obce sokolské*. Retrieved 11. 4. 2013 from the World Wide Web: < <http://www.sokol-cos.cz/stanovy-6abb>>.
- Česká obec sokolská (2006). *XIV. Všesokolský slet*. Praha: PLOT.
- Česká obec sokolská (2007). *Historie Sokola*. Retrieved 8. 4. 2013 from the World Wide Web: < <http://www.sokol-cos.cz/historie-sokola-F6EA>>.
- Česká obec sokolská (2007). *Organizace*. Retrieved 26. 6. 2013 from the World Wide Web: < <http://www.sokol-cos.cz/organizace-A9EF>>.
- Česká obec sokolská (2013). *150 let Sokola a XV. Všesokolský slet*. Praha: Česká obec sokolská.
- Doležal, J. et al. (1907). *Škola tělocviku sokolského pro muže i ženy*. Praha: Cvičitelský sbor Sokola na Vinohradech.
- Frajdl, J. (1975). *Květnové povstání ve východních Čechách 1945*. Hradec Králové: Kruh.
- Horák, O. (1938). *Kronika Tělocvičné jednoty Sokol Pardubice, díl I. 1883 - 1912*. Pardubice: Tělocvičná jednota Sokol Pardubice 1.

- Horák, O. (1938). *Kronika Tělocvičné jednoty Sokol Pardubice, díl II. 1913 - 1937*. Pardubice: Tělocvičná jednota Sokol Pardubice 1.
- Hroch, O. et al. (1985). *Úvod do studia dějepisu*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, n.p..
- Kozáková, Z. in Česká obec sokolská (2007). *Historie Sokola*. Retrieved 8. 4. 2013 from the World Wide Web: < <http://www.sokol-cos.cz/historie-sokola-F6EA>>.
- Krejčí, J. (1986). *Miroslav Tyrš, filozof, pedagog a estetik českého tělocviku*. Praha: Společnost pro československou literaturu v zahraničí.
- Mrázek, K. (1932). *Tyršův sborník*. Praha: Ústřední nakladatelství a knihkupectví učitelstva Československého v Praze.
- Novák, E. (2006). *Všesokolské slety 19. a 20. století*. Nymburk: Česká numismatická společnost, pobočka Nymburk - Poděbrady.
- Pařízková, L. et al. (2011). Oddíl sokolské všestrannosti. *Zpravodaj TJ Sokol Pardubice 1, 2011, 2*.
- Pařízková, L. et al. (2012). Oddíl sokolské všestrannosti. *Zpravodaj TJ Sokol Pardubice 1, 2012, 2*.
- Pařízková, L. et al. (2013). Oddíl sokolské všestrannosti. *Zpravodaj TJ Sokol Pardubice 1, 2013, 2*.
- Pilař, V. (2004). *Historie naší župy. Východočeská župa a Karel Pippich*. Retrieved 8. 4. 2013 from the World Wide Web: < <http://www.zupa-pippichova.eu/index.php?nid=6149&lid=cs&oid=1068850> >.
- T. J. Sokol Pardubice 1. *Historie Sokola*. Retrieved 8. 4. 2013 from the World Wide Web: <<http://www.sokolpardubice.cz/cs/historie-sokola/>>.
- T. J. Sokol Pardubice 1. *Oddíl sokolské všestrannosti*. Retrieved 26. 4. 2013 from the World Wide Web: < <http://www.sokolpardubice.cz/cs/oddil-sokolske-vsestrannosti/>>.
- Sokolská župa Východočeská – pippichova. (2013). *Úvod*. Retrieved 26. 4. 2013 from the World Wide Web: <<http://www.zupa-pippichova.eu/>>.

Seznam použitých zkratk

ČOS	Česká obec sokolská
OV	Odbor všestrannosti
TJ	tělocvičná jednota
T. J.	tělocvičná jednota
ZRTV	Základní a rekreační tělesná výchova

Seznam příloh

Příloha 1 – Základní informace o T. J. Sokol Pardubice 1

Příloha 2 – Základní informace o Sokolské župě Východočeské - Pippichově

Příloha 3 – Přehled starostů Sokola Pardubice od roku 1867 do konce roku 2012

Příloha 4 – Náčelník sokolské všestrannosti Ing. Luboš Šikula v kroji

Příloha 5 – Propagační pozvánka k výročí 150 let Sokola v Pardubicích

Příloha 1: Základní informace o T. J. Sokol Pardubice 1

Název:	Tělocvičná jednota Sokol Pardubice 1	
Sídlo:	Jiráskova 29 , 530 02 Pardubice	
Kontakt:	+420 466 614 681	
	E-mail: sokol-pce@volny.cz	
IČ:	527785	
DIČ:	CZ00527785	
Právní forma:	občanské sdružení	
Činovníci TJ Sokol Pardubice 1		
Výbor jednoty:		
Jméno	Funkce	Kontakt
Ing. Lenka Pařízková	starostka, statutární zástupce	tel.: 776 620 908
Ing. Pavla Avramová	jednatelka - tajemnice, statutární zástupce	tel.: 728 673 435
Mgr. Miroslav Janovský	místostarosta	tel.: 724 137 282
Vendulka Jozífová	vzdělavatel	tel.: 774 931 770
Ing. Luboš Šikula	náčelník	tel.: 604 231 288
Vladislava Avramovová	náčelnice	tel.: 606 273 712
Ing. Ivana Kadavá	člen	tel.: 728 032 382
Ing. Stanislava Kubešová	člen	tel.: 724 139 787
Vít Drašar	člen	tel.: 724 166 033
Kontrolní komise jednoty:		
Jméno	Funkce	Kontakt
Ing. Jiřina Krajtlová	předseda	tel.: 466 645 369
Jindřiška Saiverová	člen	tel.: 737 119 583
Jiřina Tomášová	člen	tel.: 466 511 550

Příloha 2: Základní informace o Sokolské župě Východočeské - Pippichově

Název:	Sokolská župa Východočeská - Pippichova	
Sídlo:	Jiráskova 29 , 530 02 Pardubice	
Kontakt:	+420 466 614 253	
	E-mail: kancelar@zupa-pippichova.eu	
Činovníci Sokolské župy Východočeské - Pippichovy		
Jméno	Funkce	Kontakt
Ing. Jindřich Kalous	starosta	tel.: 721 955 026
Ing. Miroslav Lipavský	mistostarosta župy; předseda hospodářské finanční komise	tel.: 602 437 101
Ing. Lenka Pařízková	tajemnice a jednatelka župy	tel.: 725 485 885
Vlastislav Pilař	náčelník župy	tel.: 724 709 598
Světlana Hoffmannová	náčelnice župy	tel.: 724 258 761
Vlastimil Stenzl	předseda župního odboru sportu	tel.: 742 810 906
Ing. Jan Jelínek	vzdělavatel župy	tel.: 775 572 509
Ing. Miroslav Cimfl	člen předsednictva župy	tel.: 607 953 466
Růžena Dobroucká	členka předsednictva župy	tel.: 724 657 596
Ing. Pavel Havelka	člen předsednictva župy	tel.: 739 400 058
Monika Jurečková	členka předsednictva župy	tel.: 604 758 271
Emil Spišák	člen předsednictva župy	tel.: 737 401 077
Jan Duffek	člen předsednictva župy	tel.: 736 763 374

Příloha 3: Přehled starostů Sokola Pardubice od roku 1867 do konce roku 2012

Václav Bubeník	1867-1870, 1873-1878
Dr. Vilibald Lexa	1871-1872
Leopold Werner	1879-1882
JUC. Matěj Hamatr	1883-1885, 1890-1896
Dr. Florian Hlubuček	1886-1889
Antonín Čížek	1897-1900
Vít Grus	1901-1903
Emanuel Kraus	1904-1906
Ferdinand Potůček	1906-1917
Karel Kašpar	1918
Dr. Karel Lipčák	1919-1927
Ing. Karel Petrání	1928-1941, 1945-1948
Vojtěch Beránek	1949
František Vejražka	1950
Antonín Hudeček	1950-1951
Bohuslav Wagner	1990-1993
Jiří Charvát	1993-2001
Ing. Lenka Pařízková	2001-2013

Příloha 4: Náčelník sokolské všestrannosti Ing. Luboš Šíkula v kroji

Příloha 5: Propagační pozvánka k výročí 150 let Sokola v Pardubicích

150 let Sokola v Pardubicích

2.2. **111. Šibřinky** „Už je nám 150“

3.2. **Dětské Šibřinky**

22. - 23.6. **Pod křídly Sokola**
dětský, sportovní a kulturní víkend

22.6. **Velký dětský den**

22.6. **Maškarní diskotéka pro děti**

22.6. **Limonádový Joe**
derniéra představení Divadla Exil

22.6. **Slavnostní ohňostroj**

23.6. **Sportovní den**
sportovní turnaje pro nejširší veřejnost

28.9. **Na křídlech Sokola**
slavnostní večer k 150 letům Sokola Pardubice

**MĚSTSKÝ OBVOD
PARDUBICE 1**